

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Piirtoheitinkalvolta älypuhelimeen

Kirjoitustulkkauksen historiaa Suomessa 1980-luvulta
nykypäivään

Helmi Marttila

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

4 / 2016

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Helmi Marttila	Sivumäärä 53 ja 4 liitesivua
Työn nimi Piirtoheitinkalvolta älypuhelimien - kirjoitustulkkauksen historiaa Suomessa 1980-luvulta nykypäivään	
Ohjaava(t) opettaja(t) Hanna Putkonen-Kankaanpää	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Suomen kirjoitustulkit ry / Sirpa Laurén, Riitta Loippo	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyöni on kirjoitustulkkauksen historiikki Suomessa. Kirjoitustulkkauksen voidaan katsoa alkaneen Suomessa 1980-luvulla, ja myös opinnäytetyössäni tutkittu aikaikkuna on 1980-luvulta vuoteen 2016. Historiikissa käsittelemiäni teemoja ovat kirjoitustulkkaukseen käytettyjen laitteiden ja ohjelmistojen kehitys, kirjoitustulkkausalan kehitys sekä kirjoitustulkkipäätöksen kehitys. Tutkimuskysymykseni ovat kuinka kirjoitustulkki- ja tulkkauspalvelun käyttäjien luovuus on vaikuttanut kirjoitustulkkauksen käytännön toteutukseen ja kirjoitustulkkausalan kehitykseen. Työn tilaaja on Suomen kirjoitustulkit ry. Opinnäytetyöni tarjoaa ennen julkaisematonta kokemustietoa kirjoitustulkkauksen synnystä ja kehityksestä Suomessa. Suomen kirjoitustulkit ry täyttää 10 vuotta vuonna 2017, ja historiikki selvittää, mitä on tapahtunut ennen sitä.</p> <p>Toteutin opinnäytetyöni aineistokeruun haastattelu- ja tutkimalla Kuuloliiton arkistosta Kuuloviesti-lehtiä vuosilta 1981–2011. Suomen kirjoitustulkit ry tarjosi minulle haastattelut. Haastattelut olivat tyypiltään teemahaastatteluita, joiden teemana oli kirjoitustulkkauksen historia Suomessa. Haastattelin kolmea pitkäaikaista kirjoitustulkkauksen käyttäjää sekä kolmea pitkään alalla toiminutta kirjoitustulkkiä. Haastattelukutsu lähetettiin sähköpostitse lokakuussa 2015, ja haastattelut tapahtuivat marraskuun 2015 ja helmikuun 2016 välisenä aikana. Neljä haastattelusta pidettiin Valkealla Talolla Helsingissä, yksi haastattelun kotona ja yksi hänen varaamassaan tilassa. Haastattelujen kesto vaihteli puolesta- toista tunnista yli kolmeen tuntiin. Kaikki haastattelut videokuvattiin.</p> <p>Tämä opinnäytetyö on kirjoitettu videokuvatuista haastatteluaineistosta sekä Kuuloviesti-lehtien artikkeleiden ja muiden kirjallisten lähteiden pohjalta. Aineistosta kävi ilmi, että kirjoitustulkkausala on muuttunut suuresti 1980-luvun alkua ajoista. Ensimmäiset tulkkauslaitteet 1980-luvun alussa olivat kuulovammaisyhteisön omia tilaisuuksia, joissa tulkkaus tapahtui pitkälti vapaaehtoisvoimin. Tulkkaus oli käsin kirjoittamista tai siinä käytettiin tekstipuhelinta. Erilaisia innovatiivisia ratkaisuja oli käytössä. Ensimmäiset kirjoitustulkkipäätökset järjestettiin 1986 ja 1987 silloisen Kuulonhuoltoliiton toimesta. 80-luvun lopussa Kuulonhuoltoliitto hankki kirjoitustulkkauslaitteita Piko Systems -kirjoitinlaitteita.</p> <p>Kirjoitustulkeista oli pulaa lähes jatkuvasti vuoteen 2010 asti. 1990-luvulla tietokoneet alkoivat yleistyä tulkkausvälineinä, ja 1996 Kuulonhuoltoliitto alkoi järjestää vuosittaisia kirjoitustulkkipäätöksiä. Tietoisuus kirjoitustulkkaus- ja tulkkauspalvelusta kasvoi, ja sitä alettiin hitaasti hyödyntää myös harrastuksissa ja työpaikoilla. 2000-luvulla Tulkkipalvelun kehittämisprojekti Tupu auttoi kirjoitustulkkausalaan valtavasti eteenpäin, ja kirjoitustulkkausalan tutkimus Tampereen yliopistossa alkoi. Kirjoitustulkkipäätös siirtyi ammattikorkeakouluihin ja piteni ensin 20 opintopisteen ja sitten 30 opintopisteen laajuiseksi. Suomen kirjoitustulkit ry perustettiin vuonna 2007. 2010-luvulla kirjoitustulkkaus saa uusia mahdollisuuksia uusimman tekniikan avulla. Kirjoitustulkki- ja tulkkipalvelun asiakkaiden luovuus on ollut läsnä kirjoitustulkkaus- alalla 1980-luvulta lähtien, ja monet alan ja laitteiston merkittävät kehitysaskleet ovat olleet siitä riippuvaisia.</p>	
Asiasanat Kirjoitustulkkaus Tulkkipalvelu Historia Kuulovammaiset Huonokuuloisuus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Sign Language Interpreting

ABSTRACT

Author Helmi Marttila	Number of Pages 53 and 4 annex pages
Title From transparency to the smartphone - history of speech-to-text interpreting in Finland from the 1980's to the modern day	
Supervisor(s) Hanna Putkonen-Kankaanpää	
Subscriber and/or Mentor Suomen kirjoitustulkit ry / Sirpa Laurén, Riitta Loippo	
Abstract <p>My thesis concerns the history of speech-to-text interpreting in Finland. Speech-to-text interpreting began in Finland in the 1980's, and also the time line in my thesis starts from the 80's and continues to the year 2016. I address the history via three themes: the development of devices and programs used in speech-to-text interpreting, the development of the speech-to-text interpreting field and the development of speech-to-text interpreting education. My research questions are how the creativity of the speech-to-text interpreters and users of interpreting services have affected on the execution of speech-to-text interpreting and on the speech-to-text interpreting field. My thesis was subscribed by Suomen kirjoitustulkit ry. My thesis offers knowledge of the origin of speech-to-text interpreting and its development in Finland, something which has never before been published. Suomen kirjoitustulkit ry turns 10 years in year 2017, and this history reveals what has happened before that.</p> <p>My material for this theses is composed of interviews and studying of old Kuuloviesti magazines from the years 1981-2011 at the Kuuloliitto archive. The subscriber Suomen kirjoitustulkit ry offered me persons to interview. The interviews were theme-interviews, and the theme was the history of speech-to-text interpreting in Finland. I interviewed three persons who have used speech-to-text interpreting for a long time and three interpreters who have been working on the field for a long time. The invitations to the interviews were sent via email in October 2015, and the interviews took place between November 2015 and February 2016. Four of the interviews took place at the Light House in Helsinki, one at the participant's home and one in a space the participant had reserved. The interviews lasted from one and a half hour to over three hours. All the interviews were filmed.</p> <p>This thesis is based on the information gained from the interviews, the articles in Kuuloviesti magazines and other literary sources. It is seen on the material that the field of speech-to-text interpreting has changed tremendously from the early 1980's. The first occasions in which speech-to-text interpreting was used in the 1980's were those inside the hearing impaired community, and the interpreters were mostly volunteers. To interpret was to write by hand or a text telephone was used. Different kinds of innovative solutions were used. The first occasions speech-to-text interpreter education was organized were in 1986 and 1987 by Kuulonhuoltoliitto. At the late 1980's Kuulonhuoltoliitto bought Piko Systems -writing devices to be used in speech-to-text interpreting.</p> <p>There was a shortage of speech-to-text interpreters until the very 2010's. In the 90's computers started to become more common as interpreting devices, and year 1996 Kuulonhuoltoliitto started to organize speech-to-text interpreting education yearly. The awareness of speech-to-text interpreting started to grow, and it started to be used also in places of work and leisure. In the 2000's Tupu, the development program of interpreting services, helped speech-to-text interpreting vastly forward. Research on speech-to-text interpreting began at University of Tampere. Education of speech-to-text interpreters shifted to universities of applied sciences, and grew first to 20 ECTS and then to 30 ECTS. Suomen kirjoitustulkit ry was founded in 2007. In the 2010's the new technology provided speech-to-text interpreting with new possibilities. The creativity of speech-to-text interpreters and users of interpreting services has been present on the field since the 1980's, and many of the field's great accomplishments have depended on it.</p>	
Keywords Speech-to-text interpreting Interpreting services History Hearing impaired Hard of hearing	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KIRJOITUSTULKKAUS JA SEN KÄYTTÄJÄT	7
2.1 Mitä on kirjoitustulkkaus?	7
2.2 Kirjoitustulkkauksen asiakaskunta	9
2.3 Asiakasryhmien vaihtoehtoiset kommunikointitavat	11
2.4 Kuuloliitto ja kuuroutuneiden ja huonokuuloisten toiminta	12
3 HISTORiantutkimus	13
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	15
4.1 Tilaaja: Suomen kirjoitustulkit ry	16
4.2 Historiikki ja tutkimuskysymykset	16
4.3 Tutkimusmenetelmät ja työskentelytavat	17
4.4 Haastattelujen suunnittelu ja toteutus	19
4.5 Haastatteluaineiston purku ja analyysi	19
5 1980-LUKU: KIRJOITUSTULKKAUKSEN ALKUTAIVAL	20
5.1 Käsin kirjoituksesta tekstipuhelimeen	20
5.2 Koulutus alkaa	24
6 1990-LUKU: KIRJOITUSTULKKIKOULUTUS AKTIVOITUU	26
6.1 Kamppailu tulkkipulaa vastaan	26
6.2 Hallinnollisia muutoksia ja koulutuksen paluu	27
6.3 Vastavalmistuneiden tulkkien työelämä	29
6.4 Tulkkikeskusten rooli kasvaa	30
7 2000-LUKU: KIRJOITUSTULKKAUKSEN KULTA-AIKA ALKAA	32
7.1 Koulutuksesta huolimatta tulkkipula jatkaa	32
7.2 Tekniikka nytkähtää eteenpäin	33
7.3 Tulkkipalvelun kehittämisprojekti Tupu	33
7.4 Kehitys jatkaa Tupun jalanjäljissä	35
7.5 Suomen kirjoitustulkit ry	37
8 2010-LUKU: TEKNIKKAA JA NÄKYVYYTTÄ	38
8.1 Vastaus länsirannikon tulkkipulaan: ruotsinkielinen koulutus	38
8.2 Kela tulee kuvioihin	39
8.3 Tekniikan viimeisimmät tuulet	40
8.4 Kirjoitustulkki muuttuvana ammattina	41
9 POHDINTA	42
9.1 Historiikin aineisto ja kattavuus	42
9.2 Tutkimuskysymyksiin vastaaminen	44
9.3 Kirjoitustulkkausalan tulevaisuus?	46
LÄHTEET	48
LIITTEET	54
LIITE 1: Haastattelukutsu	54
LIITE 2: Lupa haastattelumateriaalin käyttöön	55

LIITE 3: Haastattelurunko valmistautumisen tueksi: tulkit	56
LIITE 4: Haastattelurunko valmistautumisen tueksi: asiakkaat	57

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön aiheena on kirjoitustulkkauksen historia Suomessa 1980-luvulta 2010-luvulle. Työn tilaaja on Suomen kirjoitustulkit ry. Opinnäytetyö on kirjoitustulkkauksen historiikki Suomen kirjoitustulkit ry:lle, sillä yhdistys täyttää keväällä 2017 kymmenen vuotta. Työ kattaa kaikki kirjoitustulkkauksen kehityksen osa-alueet ja esittelee kirjoitustulkkausalan kehitystä Suomessa, tuoden esille niin asiakkaiden kuin tulkkienkin innovaatiota sujuvan tulkkauksen eteen. Käsittelemiäni aihepiirejä ovat tekniikan ja ohjelmistojen kehitys, kirjoitustulkki-koulutuksen kehitys sekä kirjoitustulkkausalan kehitys Suomessa. Kyseessä on kvalitatiivinen tutkimus, sillä pyrin kuvaamaan todellista elämää mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi 2009a, 161). Toteutin opinnäytetyöni yksilötyönä.

Opinnäytetyön lähdemateriaali on koostettu kuudella teemahaastattelulla, jotka olen toteuttanut yksilöhaastatteluina syksyn 2015 ja kevään 2016 aikana. Aihepiirinä teemahaastatteluissa oli kirjoitustulkkauksen historia. Tilaajani Suomen kirjoitustulkit ry etsi minulle sopivat haastateltavat, joiden kanssa sovin haastattelujen ajankohdasta ja toteutuksesta. Haastattelin yhteensä kolmea alalla vuosia toiminutta kirjoitustulkkiä ja kolmea tulkkipalvelua pitkään käyttänyttä asiakasta. Haastattelut videokuvattiin. Näiden haastattelujen lisäksi olen tutkinut Kuuloliiton arkistoon kuuluvia Kuuloviesti-lehtien numeroita vuosilta 1981–2011. Opinnäytetyössä esiintyvät kuvat ovat peräisin erään haastateltavan arkistosta.

Tämän historiikin aikaikkuna on 1980-luvulta vuoteen 2016. Jonkin verran kirjoitustulkkausta käytettiin Suomessa jo 1970-luvulla, mutta silloisten välineiden avulla se oli hankalaa ja hidasta. Kirjoitustulkkauksen katsotaan yleistyneen Suomessa -80-luvun puolivälin jälkeen, kun ensimmäiset koulutustilaisuudet kuuroutuneiden tulkeille järjestettiin. (Hoppula 2002, 42–44.) Tämän vuoksi minäkin keskityn opinnäytetyössäni 80-luvulta alkavaan ajanjaksoon.

Koska historiikki käsittelee tapahtumia vain 35 vuoden ajalta, en ole kokenut aiheelliseksi rajata opinnäytetyötäni käsittelemään vain joitakin kirjoitustulkkauksen historian osa-alueita. Kokonaisvaltainen historiikki on alalle paljon hyödyllisempi kuin sellainen, joka keskittyy vain muutamaankin kirjoitustulkkauksen ulottuvuuteen. Lisäksi pienemmästä osasta riittävän aineiston koostaminen

saattaisi olla hankalaa tai jopa mahdotonta, kun kyseessä on näinkin pieni erityisala.

Historiikin avulla pyrin selvittämään millainen merkitys kirjoitustulkkausialalle on ollut sillä, että tulkit ja asiakkaat ovat omatoimisesti keksineet ratkaisuja tulkkauksen välineongelmiin. Mitään yhtenäistä tutkimusta nimenomaan kirjoitustulkkauksen historiasta ei ole aiemmin tehty. Historiikki on kompakti kokonaiskatsaus alan kokemista muutoksista, ja hyvä työkalu tulkeille, tulkkioiskelijoille ja tulkkauspalvelun käyttäjille kirjoitustulkkausalan ja sen mahdollisten ongelmien ymmärtämiseen.

2 KIRJOITUSTULKKAUS JA SEN KÄYTTÄJÄT

2.1 Mitä on kirjoitustulkkkaus?

Kirjoitustulkkkaus on kielen sisäistä tulkkausta, jossa puhe ja muut tilanteessa kuuluvat äänet muutetaan luettavaan tekstimuotoon. Kielen sisäinen tulkkaus tarkoittaa, että lähtökieli ja tulokieli ovat samat - tulkkaus tapahtuu vain viestin muodon muuttamisessa puheesta tekstiksi. (Laurén 2006, 205, 199.) Tulkki kirjoittaa kuulemansa lisäksi ääneen lausumattomat viestin osat kuten tauot ja välimerkit (Laurén 2002, 13; Tanhuamäki & Tiittula 2010, 199–202). Yleisimmin kirjoitustulkkausta käytetään erilaisissa ryhmätilanteissa, mutta myös henkilökohtaisen tulkkauksen määrä on kasvussa (mt., 19; Laurén 2006, 205). Vuonna 2011 tehdyn tutkimuksen mukaan eniten kirjoitustulkkausta käytettiin kokouksissa ja toiseksi eniten harrastuksissa ja muussa vapaa-ajan toiminnassa (Heikkonen & Mihal 2011, 22–23).

Kirjoitustulkkauksessa syntyvä teksti eli tulke ei ole käännös, vaan eräänlaista ”live-tekstitystä”, sillä se on tiukasti tilannesidonnaista. Tulketta ei tallenneta. (Tanhuamäki & Tiittula 2010, 193; Laurén 2006, 206.) Kirjoitustulkkkaus on tiivistämistä ja uudelleenmuotoilua, sillä nopeinkaan kirjoittaja ei pysty kirjoittamaan kaikkea sanottua sanasta sanaan (mt., 207; Tiittula 2010, 328; Mäkiranta 2006 96). Erityisesti puheessa esiintyvä toisto jätetään yleensä pois. Mäkirannan mu-

kaan tiivistämisessä pitäisi keskittyä välittämään selvästi kaikki tärkeät asiasällöt, jättäen pois niitä puheen piirteitä, joita ei yleensä käytetä kirjoitetussa kielessä. Tiivistäminen ei siis ole asiasällön karsimista, vaan puheen rakenteiden ja ilmausten tiivistämistä. (2006, 92–93.) Tiivistetty tulke antaa yleisölle myös aikaa katsella puhujaa ja hänen eleitään, kun luettavaa ei ole niin paljon. (mt., 94–95).

Tulkatessaan kirjoitustulkki käyttää virallisia lyhenteitä (Kela, Humak), sekä kirjoitustulkkaukseen sovittuja lyhenteitä (Kuuloliitto = KHL, kuuroutunut = krt). Lisäksi sanoja lyhennetään kirjoitustulkkaustilanteissa tarpeen mukaan, jos tulkki ei ehdi kirjoittaa kaikkea. Jos tilaisuudessa toistuu jokin pitkä sana, sille saatetaan luoda tilapäinen, tilannekohtainen lyhenne. (Laurén 2002, 14.) Kirjoitustulkkauksen asiakkaat ovat yleensä äidinkieleltään puhekielisiä, joten heille puhuttu kieli ja sen variaatiot, kuten murteet, ovat tuttuja. Heille mahdollisimman sanatarkka tulkkaus olisi tärkeää, jotta tulkkeesta pystyy tarkistamaan epäselviksi jääneet asiat. (Laurén 2006, 207.) Kirjoitustulkki kuitenkin muokkaa ja prosessoi kuulemaansa automaattisesti yleiskielen suuntaan, jolloin teksti on nopeammin ymmärrettävää (Tanhuamäki & Tiittula 2010, 194). Kirjoitusvirheet suvaitaan, jos ne eivät vaikuta viestin ymmärrettävyyteen ratkaisevasti (Laurén 2002, 14).

Nykypäivänä kirjoitustulkkaus tapahtuu yleensä tietokoneella, mutta sen voi tehdä myös käsin kirjoittamalla. Tulkattaessa vain yhdelle henkilölle tulkkauksen seuraaja voi lukea tulketta tietokoneen näytöltä. Jos taas kyseessä on yleisötulkkaus, tietokone voidaan yhdistää videoprojektoriin, jotta teksti näkyy suuremmalle yleisölle. (Laurén 2006, 206–207.) Ergonomian takia kirjoitustulkki kirjoittaa yleensä erillisellä näppäimistöllä, eikä suoraan tietokoneelle. Siten tietokone on myös mahdollista sijoittaa niin etäälle, että tulkki ja asiakkaat pystyvät seuraamaan tekstiä. (Laurén 2002, 18.) Nykyaikaisten laitteiden ansiosta asiakas voi seurata tulkkausta esimerkiksi omalta tablettitietokoneeltaan tai älypuhelimesta. Siten tulkkaus onnistuu myös pienessä tilassa ja ilman, että tulkki on asiakkaan välittömässä läheisyydessä. Muun muassa fonttikoko ja tekstin taustan väri voidaan säätää asiakkaalle sopivaksi.

Kirjoitustulkkina voi toimia henkilö, joka on saanut kirjoitustulkin koulutuksen, ja jonka lyöntinopeus on yli 9000 merkkiä puolessa tunnissa (Heikkonen & Mihal 2011, 8-9). Tulkki työskentelee joko tulkkausyrityksen työntekijänä tai yrittäjänä omassa yrityksessään. Ammatillisten taitojen, kuten nopean kirjoittamistaidon ja tulkkaustaitojen lisäksi tulkilla tulee olla hyvät sosiaaliset vuorovaikutustaidot. Yhteistyö ja kommunikointi asiakkaiden kanssa jouhevoittavat tulkatun tilanteen sujuvuutta. (mt., 9) Myös laaja yleissivistys on tulkille tärkeää, sillä taustatiedot ja kontekstin tunteminen helpottavat referointia ja siten tulkkausprosessia (Pekkanheimo 2007, 29; Laurén 2002, 17).

Kirjoitustulkki voi toimia yksin tai parin kanssa. Jos tulkkeja on kaksi, puhutaan paritulkkauksesta. Paritulkkausta suositellaan yli tunnin mittaisiin tilaisuuksiin, sillä kirjoitustulkkaus on fyysisesti ja henkisesti raskasta. (Laurén 2002, 15–16.) Nykyään esimerkiksi vieraiden kielten oppitunneilla, joissa asiakas on viittomakielinen, suositetaan parityöskentelyä jonka tekijöinä ovat kirjoitustulkki ja viittomakielentulkki. Tällöin kirjoitustulkki tulkaa vieraalla kielellä puhutut osuudet ja viittomakielentulkki suomenkieliset. (Pekkanheimo 2007, 38–39.)

2.2 Kirjoitustulkkauksen asiakaskunta

Kirjoitustulkin asiakaskunta on moninainen. Kuuroutuneet ja huonokuuloiset henkilöt ovat käyttäneet kirjoitustulkkausta jo pitkään. Myös muutamat kuurosokeat hyötyvät kirjoitustulkkauksesta. Uutena asiakasryhmänä alkavat yleistyä aikuisena sisäkorvaistutteen saaneet sekä kuurot viittomakieliset henkilöt. (Laurén 2002, 21; Laurén 2006, 199–208.) Suomessa on noin 750 000 kuulovammaista, joista vaikeasti huonokuuloisia on noin 10 000 ja kuuroutuneita 3 000 (Laurén 2006). Kirjoitustulkkien oman arvion mukaan kuuroutuneet asiakkaat muodostavat suurimman osan tulkin asiakaskunnasta, huonokuuloisia on toiseksi eniten. Kolmanneksi yleisin asiakasryhmä ovat aikuisena sisäkorvaistutteen saaneet henkilöt. (Heikkonen & Mihal 2011, 27–29.) Toki asiakas voi olla myös kuuleva - kun kuuleva kommunikoi kirjoitustulkkauksen välityksellä kuulovammaisen kanssa, on hänkin tulkin käyttäjä (Laurén 2002, 21). 2000-luvun puolivälin jälkeen kuurot viittomakieliset henkilöt, joiden suomenkielentaito on hyvä, ovat alkaneet käyttää kirjoitustulkkausta opiskelutulkkauksena jonkin ver-

ran (Pekanheimo 2007, 44–45). Haastateltujen tulkkien mukaan kirjoitustulkkauksen käyttö erityisesti vieraiden kielten oppitunneilla on lisääntymässä.

Kuuroutuneella tarkoitetaan henkilöä, joka on menettänyt kuulonsa puheen oppimisiän jälkeen, eli yleensä aikuisena. Virallisesti kuulon menettämisen rajana pidetään yli 85 desibelin kuulonalenemaa tai alle 50 prosentista puheenerotuskykyä. Kuuroutunut saattaa käyttää kuulokojetta tai sisäkorvaistutetta kuulemisen apuna. Myös vibraatiokojetta, joka muuntaa äänen iholla tuntuvaksi värähtelyksi, käytetään. Ympäristön äänten kuuleminen riippuu kuitenkin paljon kuulovamman laadusta, apuvälineestä sekä kuunteluympäristöstä. Kuuroutunut ei saa apuvälineelläkään selvää puheesta. (Laurén 2006, 200.) Kuuroutuneen tai huonokuuloisen henkilön äidinkieli on suomi tai muu puhuttu kieli (Tiittula & Tanhuamäki 2010, 191). Kuuroutunut puhuu itse, mutta koska hänen on vaikeaa kuulla omaa ääntään, voi äänenvoimakkuus olla liian hiljainen tai voimakas (Laurén 2002, 22–23). Ajan myötä puhe saattaa myös muuttua epäselväksi auditiivisen palautteen puutteen vuoksi (Lonka 2005, 322–323).

Huonokuuloinen on henkilö, jolla on jonkinasteinen kuulovamma. Hän saattaa käyttää kuulemiseen apuvälinettä, kuten kuulokojetta, tai selvitä ilman. Kuulon jäänte ja kuulokojeesta saatava hyöty ovat hyvin yksilöllisiä. (Laurén 2006, 199–200.) Huonokuuloinen saa puheesta selvää joko itse tai kojeen avulla, ja kommunikoi yleensä puheella (Topo & Hannikainen-Ingman & Saarikalle & Tiilikainen 2000, 41–42). Kuuleminen voi kuitenkin olla vaikeaa akustisesti haastavissa tiloissa, kuten hälyisessä kahvilassa, kaikuvalla käytävällä tai liikenteen melun keskellä, sillä kuulokoje vahvistaa kaikkia ympäristön ääniä. EU:n European Working Group on Genetics of Hearing Impairment -työryhmän määrittelyn mukaan henkilö on kuulovammainen, jos kuulonalenema paremmassa korvassa on 20–40 desibeliä. Vaikeasti kuulovammaiseksi määritellään aleneman ollessa yli 70 dB. (Laurén 2006, 199–200.)

Vuonna 2005 Suomessa oli 193 aikuisena sisäkorvaistutteen saanutta henkilöä. He ovat vaikeasti huonokuuloisia tai kuuroutuneita henkilöitä, joille on leikattu sähköinen kuulokoje. (Laurén 2006, 200–201.) Sisäkorvaistute eli kokleaimplanti muokkaa ääniaallot sähköiseen muotoon, joilla stimuloidaan sisäkorvan kuulohermoja. Implanttileikkauksessa ihon alle asennetaan vastaanotin ja sisä-

korvan simpukkaan pujotetaan elektrodijärjestelmä. Implanttiin kuuluu myös näkyvä ulkoinen osa. (Kronlund 2005, 340–341.) Sisäkorvaistutteella kuuleminen hankaloituu samankaltaisissa tilanteissa kuin perinteisenkin kuulokojeen kanssa (Laurén 2006, 200–201).

Kuurosokeiden monipuolisesta ryhmästä puhuttaessa tulee muistaa, että vain osa kuurosokeista on täysin kuuroja ja sokeita (Lahtinen 2006, 182–183). Kirjoitustulkkauksesta saattavat hyötyä sellaiset kuurosokeat, jotka ovat oppineet puhekielen kuulon avulla ja joilla on vielä toiminnallista näkökykyä jäljellä (Laurén 2002, 25–26). Näkyvyyden parantamiseksi tietokoneen fonttikokoa voidaan suurentaa, fontin ja taustan väriä muokata ja näytön päälle asettaa kiiltämistä ehkäisevä mattapintainen kalvo. Näppäimistöön on myös mahdollista kytkeä muunnin, joka tuottaa kirjoitetun tekstin pistekirjoituksella (mt., 26).

2.3 Asiakasryhmien vaihtoehtoiset kommunikointitavat

Kuuroutuneet, huonokuuloiset, kuurosokeat sekä viittomakieliset kuurot käyttävät monia muitakin kommunikointi- ja tulkkausmenetelmiä kirjoitustulkkauksen lisäksi. Kuurosokeille niitä ovat muun muassa viittomakieli eri muodoissaan, puhe ja kosketus (Lahtinen 2006, 189–191). Kuurot käyttävät pääasiassa viittomakieltä (Laurén 2002, 27). Kuuroutuneiden ja huonokuuloisten kielelliset taidot rakentuvat puhutulle kielelle, ja siihen perustuvat myös kommunikointi- ja tulkkausmenetelmät (Lonka 2005, 288). He saattavat käyttää kirjoitustulkkauksen lisäksi sormiaakkosviestintää (SAV), vinkkipuhetta (cued speech), viitottua puhetta tai huulilukua (Laurén 2006, 201–202; Ahti & Lonka 2005, 150–151).

1980 ja 90-luvuilla Suomessa oli lisäksi käytössä MHS- eli niin sanottu suukäsimerelmä (mund-hand-system), joka toimi huuliluvun tukena. MHS rantaui Suomeen Tanskasta, ja Kuulonhuoltoliitto koulutti sen opettajia varsinkin 1980-luvun alussa. Menetelmässä samaan aikaan puheen kanssa tehtiin käsillä nähtäväksi ne äänteet ja konsonantit, jota eivät olleet luettavissa huuliosta. MHS-menetelmään kuului 14 käden ja sormen asentoa. Asennot eivät olleet viittomakielen sormiaakkosia, vaan ne oli kehitetty erityisesti menetelmää var-

ten. (Holm-Dalas 1988.) Nykyään MHS-menetelmä on käytännössä kadonnut ja korvautunut muilla puhetta tukevilla kommunikaatiomenetelmillä.

Sormiaakkosviestintä, vinkkipuhe ja viitottu puhe ovat kaikki huulitalukua tukevia menetelmiä. Sormiaakkosviestintää käytettäessä jokaisen suomenkielisen sanan ensimmäinen kirjan sormitetaan suun läheisyydessä käyttäen viittomakielen sormiaakkosia. SAV-menetelmällä viestiminen on yleensä nopea oppia. (Kuuloliitto ry 2016c.) Tulkkausmenetelmänä SAV on raskas, ja se soveltuu parhaiten lyhyisiin tilanteisiin käytettäväksi viitotun puheen tulkkauksen yhteydessä (Kuuloliitto ry 2016d). Sormiaakkosviestinnän lisäksi nykyään on käytössä MHS-menetelmän kaltainen vinkkipuhe eli cued speech (Ahti & Lonka 2005, 150–151). Vinkkipuheessa kaikki puheen äänteet tehdään näkyviksi käsimuotojen ja -paikkojen avulla, jotka eivät kuitenkaan vastaa viittomakielen sormiaakkosia. Vinkkipuhe on yleistynyt varsinkin sisäkorvaistutteen saaneiden lasten keskuudessa 2000-luvun puolivälin jälkeen. (LapCI ry 2016.)

Viitotussa puheessa käytetään viittomakielen viittomia, sormiaakkosia sekä joi-takin kieliopillisia rakenteita, mutta sen perustana ovat puhuttu kieli ja sen rakenteet. Puhuttua kieltä ja viittomakielen elementtejä käytetään yhtä aikaa. Viitotun puheen tarkoituksena on tukea huulitaluvun ymmärrettävyyttä sekä hidastaa puhevauhtia. Viitottua puhetta käyttävien kuuroutuneiden ja huonokuuloisten äidinkieli on puhuttu kieli, ja viittomat on usein opeteltu aikuisiällä. (Laurén 2006, 215–216.)

2.4 Kuuloliitto ja kuuroutuneiden ja huonokuuloisten toiminta

Kuuloliitto on kansalaisjärjestö, joka toimii kuulovammaisten osallistumisen ja vuorovaikutuksen parantamiseksi (Kuuloliitto 2016a). Liitto on merkittävä toimija kuuloalalla ja siten myös kirjoitustulkkausalalla. Liitto perustettiin Turussa vuonna 1930 nimellä Suomen Huonokuuloisten Huoltoliitto. Sen silloisiksi tehtäviksi listattiin muun muassa kuulovammoista ja niiden syistä ja hoitomahdollisuuksista tiedottaminen, huonokuuloisten opetuksen edistäminen sekä apuvälineiden valinnassa avustaminen. Ensimmäinen jäsenlehti Kuulovikainen alkoi ilmestyä vuonna 1934, ja vuonna 1942 lehti sai nykyisen nimensä Kuuloviesti. Yli kym-

menen vuotta myöhemmin, 1956, liitto vaihtoi nimensä Kuulonhuoltoliitoksi. Nimeä käytettiin yli viisikymmentä vuotta, aina vuoteen 2009 saakka, jolloin liiton nimeksi tuli Kuuloliitto. (Kuuloliitto 2009.) Tässä opinnäytetyössä käytän nimitystä Kuulonhuoltoliitto kun kyseessä ovat tapahtumat ennen vuotta 2009, ja Kuuloliitto, kun puhutaan vuoden 2009 jälkeisestä ajasta. Nykyään Kuuloliitolla on yli 16 000 jäsentä ja 86 jäsenyhdistystä (Kuuloliitto 2016a).

Kuuroutunut ihminen voi kokea jäävänsä kaiken ulkopuolelle (Välimaa & Rimmanen 2005, 310). Vuodesta 1975 lähtien Kuuloliitto on järjestänyt vuosittaisia kuntoutuskursseja kuuroutuneille Kopolan kurssikeskuksessa Kuhmoisissa (Hoppula 2002, 17). Yleisesti kuntoutuksen tavoitteina on parantaa kuuroutuneen henkilön itsetuntoa tarjoamalla tukea, neuvoja ja keinoja selviytyä vaikeista kommunikaatiotilanteista (Lonka 2005, 290). Kursseilla paitsi tavataan muita kuuroutuneita ja huonokuuloisia, myös opetellaan erilaisia kommunikaatiomenetelmiä (Kuuloliitto 2016b). Kuuroutuneet kokivat vertaistuen saamisen ja antamisen tärkeäksi, ja vuonna 1982 perustettiin ensimmäinen kuuroutuneiden kerho Helsinkiin. Seuraavina vuosina kerhoja perustettiin myös Turkuun ja Tampereelle, ja vuoteen 1987 mennessä kerhoja oli useilla muillakin paikkakunnilla, kuten Lahdessa ja Jyväskylässä. (Hoppula 2002, 18–19.) Kuuroutuneet ja huonokuuloiset ovat järjestäneet lukuisia omia retkiä, viikonloppuja ja neuvottelupäiviä, joissa kirjoitustulkkauksia on ollut aktiivisesti läsnä (Hoppula 2002, 50–52).

3 HISTORiantutkimus

Historia kuuluu erottamattomasti inhimilliseen olemiseen. Sitä on kerrottu ja kirjoitettu ihmisyyhteisöjen alkua ajoista asti, ja on vaikeaa kuvitella elämää ilman historiaa. (Hyrkkänen 2008, 199–200.) Asiat ja ilmiöt voivat tulla historiaksi kahdella pääväylällä pitkin; julkisen esityksen tai kansanomaisen historian kautta. Historian julkisen esityksen muotoja ovat muun muassa muistomerkit, museoiden kokoelmat sekä oppikirjat. Siten suurin osa historian esityksistä syntyy varsinaisen historiantutkimuksen ulkopuolella; historiantutkijoiden teokset ovat vain yksi historiankirjoituksen laji. (Kalela 2001, 18–19.) Muistomerkkien ja tarinoiden avulla meille tulee mahdolliseksi rakentaa omaa historiallista identiteettiämme,

eli kytkeä menneisyyden tapahtumat kokemaamme maailmaan (Ahonen 1998, 15).

Asioista ja ilmiöistä tulee historiaa vasta, kun niitä pidetään muistamisen arvoisina tai selitystä kaipaavina. Julkisen esityksen lisäksi puhutaan kansanomaisesta historiasta - yhteisössä elävästä historiasta, jota kerrotaan kotona ja työpaikalla. Kansanomaiseen historiaan kuuluvat lähiympäristöstä omaksutut näkemykset ja asenteet, oli ympäristö sitten suku, kylä tai ammattikunta. (Kalela 2001, 18–19.) Ihminen rakentaa identiteettiään uusien kokemusten ja muistojen läpikäymisen myötä. Koska ihminen kuuluu erilaisiin yhteisöihin, myös yhteisiin muistoihin, niin sanottuun kollektiiviseen muistiin, samaistuminen on osa hänen identiteettiään. Samaistumalla näihin muistoihin tulee tunne yhteisön ajallisesta jatkuvuudesta, ja syntyy yhteisön historiallinen identiteetti. Nykypäivänä yhteisöä etsitään valtion sijasta esimerkiksi harrastus- tai elämäntapayhteisöistä. (Ahonen 1998, 21–23.)

Markku Hyrkkänen nimeää historian tutkimukseen neljä vaihetta: heuristiikka, kritiikki, tulkinta sekä tulkinnan esitys. Heuristiikalla Hyrkkänen tarkoittaa tutkimuskohteen valinnan tärkeyttä. Ensiksi tulee siis valita kiinnostava ja hyödyllinen tutkimuskohde. Tutkimustehtävä tulee jäsenellä ja perustella huolellisesti, sillä vain siten tutkija tietää, mitä hänen tulee kysyä. Vain kysymällä oikeita kysymyksiä voi saada oikeita vastauksia. (2008, 188). Seuraava vaihe on kritiikki - historioitsija joutuu itse ratkaisemaan, mitkä lähteet ovat hänen esittämänsä historiallisen kysymyksen kannalta merkittäviä ja mitkä eivät. Toisaalta myös arvokas lähde on arvoton, jos sitä ei osaa käyttää. Historioitsija tekee päätelmiä lähteiden perusteella, ja näillä päätelmillä on suuri painoarvo. Lähdekritiikki on kokonaisvaltaista päättelyä. Kolmas vaihe on tulkinta. Lähdemateriaali muuttuu historiaksi vasta tulkintavaiheessa, kun historioitsija päättelee tai konstruoi yhteyden tosiasioiden välille. Tämän jälkeen tutkimustulokset tulee vielä esittää vakuuttavasti yleisölle. (mt. 2008, 188–189.)

Kuten muissakin tieteenhaaroissa, historian tutkimuksessakin tutkijan objektiivisuus on äärimmäisen tärkeää. Lähdeaineistosta tulee historiaa vasta, kun historioitsija tulkitsee sen yhteyden ja vaikutuksen muihin tapahtumiin. (Hyrkkänen 2008, 189–190.) Lähteetkin voivat olla ristiriidassa keskenään, jolloin lähdekritii-

kistä - lähteiden luokittelusta - voi olla apua. Kuitenkin se, että kaksi lähdeä kuvaa saman tapahtuman eri tavoin, voi johtua vain siitä, että toinen tai molemmat lähteiden alkuperäisistä laatijoista eivät ole tapahtumasta riittävästi perillä tai eivät halua kuvata sitä samoin. Varsinkin muistelmia värittää usein kertojan subjektiivisuus. (Ylikangas 2015, 52–53.) Vaikka muistot saattavat muuttua elämänkaaren aikana, ovat ne usein aidompia kuin varta vasten tuotetut dokumentit (Ahonen 1998, 18). Ammattimaisen historian tutkijan on oltava valmis luottamaan omaan tulkintaansa, ja suhtautumaan kaikkiin lähteisiin kriittisesti. Kaikki lähteet eivät ole absoluuttisen totuuden mukaisia. Jos historioitsijan tulkinta on ristiriidassa jonkin lähteen kanssa, on tuo lähde kuitenkin lähdekriittillä pääteltävä virheelliseksi tai epäluotettavaksi (mt., 63).

On ensiarvoisen tärkeää, että historian tutkijan tekemää tulkintaa eivät väritä tutkijan omat ennakkokäsitykset tai mieltymykset. Sen vuoksi tutkijan olisikin hyvä tunnistaa asenteensa ja mieltymyksensä, jotta pystyy kontrolloimaan niiden vaikutusta tutkimukseen ja sen tulosten tulkintaan. Myös oma todellisuuskäsitys, kulttuuritausta ja kieli on hyvä ottaa huomioon - näin vältetään se, ettei niitä käytetä mittapuuna tutkimustulosten oikeellisuudesta. (Kalela 2001, 14–15.) Professori Heikki Ylikangas kuitenkin toteaa, että silti ei päästä täydelliseen objektiivisuuteen, sillä historian tutkimusta värittää aina sen ajan poliittinen ilmasto, jossa se tehdään. Ja koska tutkimusta on mahdotonta tehdä ajasta ja paikasta irrallisena, kyseenalaistaa hän koko objektiivisuuden tavoittelun. (Ylikangas 2015, 161–162.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Toteutin opinnäytetyöni tiedonkeruun haastatteluin sekä perehtymällä Kuuloliiton arkistoihin kuuluviin Kuuloviesti-lehtiin vuosilta 1981–2011.

4.1 Tilaaja: Suomen kirjoitustulkit ry

Opinnäytetyöni tilaaja on Suomen kirjoitustulkit ry (Sk ry). Suomen kirjoitustulkit ry on vuonna 2007 perustettu aatteellinen yhdistys, jonka jäsenistö koostuu kirjoitustulkeista, opiskelijajäsenistä ja kannatusjäsenistä. Sk ry tekee kirjoitustulkkauksen asemaan Suomessa vaikuttavaa edunvalvontatyötä, ja on Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän jäsen. (Suomen kirjoitustulkit ry 2016.) Olin kiinnostunut opinnoissani kirjoitustulkkauksesta, ja lähestyin Sk ry:tä sähköpostitse keväällä 2015 kysyäkseeni, ovatko he halukkaita tilaamaan opinnäytetyön. Yhdistys tarjosi aiheeksi historiikkaa, sillä se täyttää vuonna 2017 tasan 10 vuotta. Aloin työstää historiikkaa opinnäytetyönäni syksyllä 2015, ja kävin myös esittäytymässä Sk ry:n hallituksen kokouksessa.

Yleisen edunvalvonnan lisäksi Suomen kirjoitustulkit ry järjestää jäsenistölleen koulutuspäiviä kahdesti vuodessa. Koulutuspäivillä käsitellään kirjoitustulkkausten ajankohtaisia asioita. Lisäksi jäsenillä on mahdollisuus järjestää aluetapaamisia omalla alueellaan, mikä auttaa yksittäisiä tulkkeja tapaamaan kollegoitaan ja saamaan vinkkejä ammatillisen keskustelun kautta. Keväällä 2016 yhdistyksellä oli 60 jäsentä. Suomen kirjoitustulkit ry:n hallitus valitaan vuosikokouksessa kahden vuoden väliin. Hallitus kokousta kuukausittain etäpalvelun avulla. (Suomen kirjoitustulkit ry 2016.)

4.2 Historiikki ja tutkimuskysymykset

Kirjoitustulkkausala on pieni, joten en kokenut tarpeelliseksi rajata opinnäytetyötäni käsittelemään vain jotain yksittäistä sen osaa. Historiikki kattaa kaikki kolme suurta osa-aluetta, joilla kirjoitustulkkaus on kehittynyt 1980-luvulta lähtien: tekniikan ja ohjelmistojen kehityksen, kirjoitustulkkausalan kehityksen sekä kirjoitustulkkekoulutuksen kehityksen. Pyrin selvittämään, kuinka käsin kirjoituksesta on päädytty nykyajan liikkuvaan kirjoitustulkkaukseen ennakoivine tekstinsyötöineen. Kolmeenkymmeneen vuoteen mahtuu varmasti monia laitteita ja kehitysaskelia. Kirjoitustulkkauksen käyttötilanteet ja asiakaskunta ovat myös muuttuneet suuresti 1980-luvulta. Kuvaan historiikissa kirjoitustulkkauksen verkkaista yleistymistä ja monipuolistumista. Nykyään kirjoitustulkkausta tekevät koulutetut

ammattitulkit, mutta aina näin ei ole ollut. Pysin siis selostamaan koulutuksen vaiheita ja sen sisällön kehitystä.

Kirjoitustulkkausopinnoissani olin huomannut, että vielä nykyäänkin kirjoitustulkkauksen käytännönratkaisut ovat pitkälti asiakkaan ja tulkin luovuuden varassa. Olin kuullut tarinoita jääkiekkoteipillä teipatuista tietokoneen näytön reunoista (jotta ne eivät kiiltäisi) ja vanhasta kantorepusta muokatuista tulkkausvaljaista (jotta voisi tulkata myös seisten tai liikkeessä). Tämä luovuus ja käytössä olevien materiaalien soveltaminen alkoi kiehtoa minua, ja halusin lähestyä asiaa historian tutkimuksen kautta. Perimmäiseksi tutkimuskysymykseksi muodostuivat siis:

- Kuinka tulkkien ja tulkkauspalvelun käyttäjien luovuus on vaikuttanut kirjoitustulkkauksen käytännön toteutukseen?
- Kuinka tulkkien ja tulkkauspalvelun käyttäjien luovuus on vaikuttanut kirjoitustulkkausalan kehitykseen?

Yhteiskunnallinen kehitys on varmasti vaikuttanut kirjoitustulkkaukseen jonkin verran, esimerkiksi tekniikan kehityksen kautta. Kirjoitustulkkausala on kuitenkin niin pieni, että sille on tuskin kehitetty varta vasten uutta teknologiaa. Onko kirjoitustulkkauksessa siis aina innovoitu käyttäjäystävällisempiä laitteita ja toimintatapoja? Millainen rooli näillä innovaatioilla on ollut koko kirjoitustulkkausalan näkökulmasta? Tutkimalla kirjoitustulkkauksen historiaa pyrin vastaamaan näihin tutkimuskysymyksiini.

4.3 Tutkimusmenetelmät ja työskentelytavat

Tutkimukseni on kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tavoitteena on 'todellisen elämän' kuvaaminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi 2009a, 160–161). Tarkoitukseni oli kuvata nimenomaan kirjoitustulkkausalan kehitystä tulkkien ja tulkinkäyttäjien näkökulmasta. Siksi kvalitatiivinen metodi soveltui tutkimukseeni hyvin. Koostin opinnäytetyöni aineiston haastatteluin sekä tutkimalla Kuuloviesti-lehden arkistoa vuosien 1981–2011 ajalta. Kuuloviesti on Kuuloliiton lehti, joka julkaisee kuulemiseen, kuulonalentumaan ja tulkkaukseen liittyviä artikkeleita. Kuuloviesti-lehtien kautta

pääsin käsiksi arkistoituuun kokemustietoon kuulovammaisyhteisön sisällä. Haastatteluilla keräsin sellaista tietoa, jota ei ole tätä ennen kirjattu ylös.

Päädyin nimenomaan haastatteluihin, sillä tilaajani ei kaipaa määrällistä tietoa. Historiaan ja kokemuksiin liittyvät kysymykset antanevat myös liian monitahoisia vastauksia kerättäväksi kyselylomakkein. (Hirsjärvi 2009b, 205–206.) Pystyäkseni koostamaan riittävän tarkan historiikin tarvitsen materiaalikseni laajoja ja polveilevia vastauksia sekä mahdollisuuden kysyä tarkentavia kysymyksiä. Juuri haastateltavat olivat oman alansa asiantuntijoita, ja henkilökohtaisilla haastatteluilla minulla oli mahdollisuus saada niin tarkkaa ainestoa kuin tarvitsen. Suomen kirjoitustulkit ry esitteli minulle haastateltavia, jotka olivat toimineet alalla pitkään. Haastattelin kokonaisuudessaan kolmea kirjoitustulkkaukspalvelun asiakasta ja kolmea tulkkiä, jotta sain monipuolisen kuvan alalla tapahtuneista muutoksista. Viisi osallistujaa haastattelin marras-joulukuussa, ja viimeisen kuudennen helmikuussa. Alan pienuuden vuoksi otanta oli minusta sopiva. Vuonna 2016 Suomessa toimi arviolta kolme ja puoli sataa kirjoitustulkkiä (Laurén 2016b).

Haastattelumuodoksi valitsin teemahaastattelun yksilöhaastatteluna. Teemahaastattelu on haastattelu, jonka aihepiiri on ennalta tiedossa, mutta kysymysten tarkkaa muotoa tai järjestystä ei ole määritelty etukäteen. Minulla aihepiirinä oli siis kirjoitustulkkausalan historia, jonka kautta saisin esimerkkejä kirjoitustulkkausalan ruohonjuuritason innovaatioista. Teemahaastattelu sopi menetelmäksi opinnäytetyöhöni, sillä tiesin miltä alueelta haluan laajoja vastauksia, mutten välttämättä olisi osannut kysyä kaikkia oikeita kysymyksiä. (Hirsjärvi 2009b, 208–209.) Yksilöhaastatteluun päädyin lähinnä käytännön syistä. Vaikka ryhmähaastattelu voi tuottaa paremmin paikkaansa pitävää tietoa, kun haastateltavat voivat keskustella ja muistella yhdessä, olisi se voinut olla haasteellista toteuttaa tämän opinnäytetyön yhteydessä. (mt., 210–212.). Aikataulujen yhteensovittaminen olisi voinut olla hankalaa. Uskon päässeeni aivan yhtä luotettavaan tietoon yksilöhaastatteluilla.

4.4 Haastattelujen suunnittelu ja toteutus

Valmistauduin haastatteluihin huolellisesti etukäteen tutkimalla Kuuloliiton toimistolla Helsingissä heidän arkistoimiaan Kuuloviesti-lehtiä vuodesta 1981 vuoteen 2011. Otin minulle hyödyllisistä artikkeleista valokopioita, jotka myöhemmin lajittelin aihepiirien mukaan. Näitä aihepiirien muodostamia kategorioita olivat kirjoitustulkkipäätös, kuuroutuneet ja huonokuuloiset, kirjoitustulkkaus, yhteiskunnalliset muutokset, tekniikan kehitys sekä tulkkipalvelu ja tulkin käyttö. Kategorioiden sisällä lajittelin artikkelit aikajärjestykseen. Artikkeleiden ja muiden kirjallisten lähteiden perusteella koostin tulkeille ja asiakkaille erilliset haastattelurungot. Tein myös molemmille ryhmille kohdennetut pelkistetyt rungot, jotka lähetin etukäteen haastateltavilleni valmistautumisen tueksi. Nämä rungot ovat tämän työn liitteenä (liite 3 & liite 4). Runkojen tueksi kirjoitin itselleni myös muistiinpanoja tärkeimmistä historian tapahtumista vuosilukuineen.

Lähetin kaikille haastateltaville haastattelukutsun sähköpostilla lokakuussa 2015. Kutsu on tämän opinnäytetyön liitteenä (liite 1). Sovin haastatteluajan kohdat ja -paikat sähköpostitse haastateltavien kanssa ennen tapaamistamme. Kuudesta tekemästani haastattelusta neljä toteutin Valkealla Talolla Helsingissä, yhden haastateltavan kotona ja yhden haastateltavan varaamassa tilassa. Ennen haastattelun alkua haastateltava sai allekirjoitettavakseen lupakaavakkeen koskien videokuvaamani materiaalin tallentamista ja käyttöä (liite 2). Haastattelujen kesto vaihteli puolestatoista tunnista kolmeen tuntiin, ja välillä pidimme muutamia taukoja. Osassa haastatteluista käytettiin suomen kieltä, ja osassa viitottua puhetta, haastateltavan toiveen mukaan. Haastattelutilanteessa tein muistiinpanoja esiin nousseista asioista ja sen lisäksi videokuvaan sen. Kaikki haastateltavat toivoivat pysyvänsä nimettöminä, ja heidän henkilöllisyytensä on häivytetty tämän tutkimuksen tuloksista. Haastatteluista saatua tietoa ei ole eritelty lähdeviitteissä.

4.5 Haastatteluaineiston purku ja analyysi

Videokuvaan kaikki haastattelut. Tästä videoaineistosta sekä kirjoittamistani muistiinpanoista koostin itselleni ajanjaksokohtaiset yhteenvedot, jotta sain yh-

distettyä mahdollisimman totuudenmukaisen kokonaiskuvan eri haastateltavien kertomuksista. Näihin aikajanamuotoisiin muistiinpanoihin merkitsin myös Kuuloviesti-lehtien artikkeleista saamani tiedot. Näiden yhtenäisten aikajanojen pohjalta kirjoitin opinnäytetyöni. Totuudenmukaisuuden vaalimiseksi vertailin ja yhdistelin haastatteluista ja artikkeleista saamiani tietoja muihinkin kirjallisiin lähteisiin ja asiantuntijalausuntoihin. Näin poistin esimerkiksi sen mahdollisuuden, että haastateltava olisi muistanut väärin. Haastatteluista litteroin vain ne osat, joita halusin käyttää sellaisenaan suorina lainauksina tässä opinnäytetyössä.

5 1980-LUKU: KIRJOITUSTULKKAUKSEN ALKUTAIVAL

Vaikeavammaisten virallisen tulkkauksen voidaan katsoa alkaneen Suomessa vuonna 1979, kun invalidihuoltolain muutos astui voimaan. Tuolloin kyseisen lain 6 §:ään lisättiin vaikeasti kuulovammaisille järjestettävät tulkkipalvelut. Sitä ennen kuurot olivat luottaneet omaisten ja erilaisten kuurojentyöntekijöiden apuun asioimistilanteissa. Tulkkipalvelu alkoi varsinaisesti vasta vuonna 1980. Silloin kuuroille myönnettiin oikeus käyttää tulkkausta enintään 120 tuntia kalenterivuotta kohden, ja kuurosokeille enintään 240 tuntia. (Salmi & Laakso 2005, 275–283; Heiskanen 2000 31.) Kuuroutuneiden ja huonokuuloisten tulkkipalvelu alkoi kuitenkin vasta 1985, kun heille myönnettiin mahdollisuus käyttää tulkkipalvelua enintään 120 tuntia vuodessa (Kuuloviesti 1984). Tulkkauksen tapahtui MHS:llä, sormiaakkosviestinnällä, viitotulla puheella tai kirjoittamalla sen mukaan, minkä kommunikaatiotavan asiakas hallitsi. Tulkkipalvelupäätöksen sai sosiaalitoimistosta, ja tulkkeina sai käyttää vain sosiaalihuollon luettelossa olevia tulkkeja. Aivan ensihätään tällaisia tulkkeja ei kuitenkaan ollut tarjolla, sillä ensimmäiset kuuroutuneidentulkkien koulutukset järjestettiin vasta kesällä 1986. (Laurén 1986b.)

5.1 Käsin kirjoituksesta tekstipuhelimeen

Kuuroutuneet eivät olleet täysin ilman tulkkauksen ennen tulkkipäätöstä. Jo 1980-luvun alussa muun muassa Kuulonhuoltoliiton järjestämänä kuuroutuneiden

viikonloppuna kurssikeskus Kopolassa ohjelmaa tulkattiin käsin kirjoittamalla piirtoheitinkalvolle. Tulkin käsi toki häiritsi tulkkeen seuraamista, mutta se oli osallistujien mielestä ”ihan hauskaa”. Piirtoheitintulkkausta oli muissakin kuuroutuneiden tapahtumissa (kuva 1). Päivän päätteeksi tulkit pesivät ja kuivasivat kalvot seuraavaa päivää varten, jotta ne pystyttiin käyttämään uudelleen. Joskus luennoitsija myös itse kirjoitti puheensa piirtoheitinkalvolle sitä mukaa, kun puhui.

Kun kuulovammaisille vuonna 1981 tuli mahdolliseksi hakea sosiaalihuoltukselta tekstipuhelinta, valjastettiin sekin nopeasti tulkkauslaitteeseen. Tekstipuhelinlaitteisto, lempinimeltään Musta Maija, käsitti näppäimistön ja alkeellisen näyttöpäätteen, jotka liitettiin tavallisen puhelimen kanssa puhelinliittymään. Siten tekstipuhelimella pystyy soittamaan toiseen tekstipuhelimeen kirjoittamalla. (Kuuloviesti 1981a.) Jo loppuvuodesta 1981 kokeiltiin tekstipuhelinpalvelua, jossa tavallisella puhelimella pystyi soittamaan keskuksen tulkin välityksellä tekstipuhelimeen ja toisin päin (Kuuloviesti 1981b).

Kuva 1: Kirjoitustulkkausta käsin kirjoittamalla kuuroutuneiden kurssilla Malminharjun kurssikeskuksessa 1980-luvun taitteessa.

Suomessa kuuroutuneet alkoivat käyttää tekstipuhelinta tulkkauslaitteena jo vuoden 1981 aikana, kun mallia oli ensin saatu Ruotsista kuuroutuneiden konferenssista. Siellä puheenvuorot oli keksitty tulkata tekstipuhelinlaitteella kirjoittaen, ja laite oli kytketty useisiin televisioihin, joista tulke näkyi eri puolille kokoustilaa. Kuulonhuoltoliiton kuuroutuneiden kuntoutuskurssilla käytettiin tämän esimerkin mukaisesti tekstipuhelinta tulkkauskeskukseen. Televisioita ei ollut saatavilla,

joten tulke näkyi vain tekstipuhelimen pienellä ruudulla. Kirjoitustulkkauksen lisäksi monia muitakin kommunikaatiotapoja oli käytössä. (Ojala 1982.) Kovin ergonomisia tulkkauslaitteita tekstipuhelimet eivät olleet; erään mallin pieni näppäimistö oli lähes 10 senttimetrin korkuinen, ja näppäimiä piti painaa voimakkaasti. Mustalla Maijalla kirjoittaminen sujui melko hyvin (kuva 2). Myöhemmin tekstipuhelinten ergonomiaa yritettiin joissain paikoissa parantaa kytkemällä laitteeseen ”ulkoiseksi näppäimistöksi” Brother TC600 -kirjoituskone, jonka näppäimistö soveltui kirjoittamiseen paremmin.

Kun Kuulonhuoltoliittoon perustettiin kuuroutuneiden toimikunta 25.11.1981, senkin kokoukset tulkattiin tekstipuhelimella. Tulkkina toimi Kuulonhuoltoliiton koulutussihteeri Risto Ojala, ja tulkkaus hidasti kokouksen kulkua huomattavasti. (Ojala 1982a.) Kuuroutuneiden kerhoissa oli tavallista, että tilaisuuksiin tuotiin jonkun jäsenen oma tekstipuhelin tulkkauslaitteeksi, niin Helsingissä, kuin esimerkiksi Porissakin. Varsinaisia kirjoitustulkkaukseen tarkoitettuja laitteita ei ollut. Huonokuuloisilla ja kuulevilla oli kuitenkin alusta lähtien huonoja asenteita

Kuva 2: Liisa Pöllänen-Kauppinen sekä televisioon kytketty Mustan Maijan näppäimistö vuodelta 1983.

kirjoitustulkkaukseen kohtaan. Heistä se oli meluisaa, hidasti kokouksen kulkua ja tekstin vilinä televisioruudussa häiritsi keskittymistä. Asenteet parantuivat pikkuhiljaa laitteiden kehityksen myötä. Pohjois-Suomessa ei ollut kuuroutuneiden toimintaa, eikä siksi aluksi kirjoitustulkkaukseen. Kun huonokuuloisten yhdistys Kemissä alkoi myöhemmin käyttää tulkkia, kirjoitustulkkauksen voidaan katsoa levinneen sieltä muualle Pohjois-Suomeen.

Vuosina 1981–1984 tekstipuhelimella kirjoitustulkattiin monia kuuroutuneiden tapahtumia, kuten vuosikokouksia ja kesäpäiviä. Usein tekstipuhelin saatiin yh-

distettyä sen aikaiseen laajakuvatelevisioon, jolloin tulkkausta pystyi seuraamaan helpommin useampi henkilö. Tulkkina toimi Kuulonhuoltoliiton kulloinenkin kanslisti tai sihteeri, ilman tulkikoulutusta. (Ojala 1982b; Ojala 1983.) Eräs osanottaja muistelee tulkkausta:

”Käskey oli, että kirjoita kaikki mitä sanotaan. Vauhti oli sellainen, että vahdittiin, että kaikki ehdittää kirjoittaa.”

Vuonna 1985 kuuroutuneiden kurssikeskus Kopolaan palkattiin ”konekirjoitustaitoisia työntekijöitä”, joiden toimenkuvaan kuului kurssien kirjoitustulkaaminen tekstipuhelin Mustalla Maijalla. Kirjoittamista ei kuitenkaan pidetty tulkaamisena, sillä kaikki kirjoitettiin sanasta sanaan, myös esimerkiksi yskähdykset. Työntekijöille esiteltiin viittomakielentulkkien ammattieettiset säännöt, mutta varsinaista koulutusta tähän kirjoittamiseen ei annettu. Kirjoitustulkaus piirtoheittimelle käsin oli kuitenkin edelleen yleistä, luultavasti koska tekstipuhelimia ei aina ollut saatavilla (Pöllänen-Kauppinen 1983).

Kuva 3: Kirjoitustulkausta kuuroutuneiden kerhossa Helsingissä 1980-luvun lopulla. Käytössä on Piko Systems -kirjoitustulkauskaluste.

1980- ja 1990-lukujen vaihteessa Kuulonhuoltoliitto haki eduskunnalta määrärahaa, jotta liitolle saatiin hankittua Piko Systems -kirjoitustulkauskalusteita. Laite yhdistettiin antennilla televisioon, josta kaikki osallistujat pystyivät näkemään tulkkeen. Piko Systemsillä kirjoitettaessa tekstin kokoa ei pystynyt säätämään. Kaikki päätettiin kirjoittaa suuraakkosin, koska ne näkyivät kauemmas kuin pie-

net kirjaimet. (Laurén 2002, 15.) Tapaa kirjoittaa suuraakkosin kitkettiin tulkeista vielä tietokoneidenkin käytön aikana, kun fonttia pystyi jo muokkaamaan. Myös osa asiakkaista tottui Piko Systemsin myötä suuraakkosiin, ja halusi niillä tulkittavan vielä senkin jälkeen, kun teknisesti olisi ollut mahdollista saada sekä pieniä että suuria kirjaimia.

Piko Systems -laitteita hankittiin noin yksi jokaiseen Kuulonhuoltoliiton kahdeksasta piiristä. Lisäksi joillekin paikoille, joissa kirjoitustulkausta käytettiin aktiivisesti - kuten huonokuuloisten yhdistyksille - hankittiin omat laitteensa. Yhteensä Piko Systems -laitteita hankittiin noin 10–12 kappaletta. Laitteiden lukumäärä riitti, koska tulkeistakin oli pulaa. Tekstipuhelimia käytettiin Piko Systems -laitteen rinnalla kuitenkin yhä paljon, koska asiakkaan oli usein helpompi tuoda oma tekstipuhelimensa kuin hakea Piko Systems -laitetta lainaksi yhdistykseltä tai Kuulonhuoltoliitolta.

5.2 Koulutus alkaa

Kuuroutuneiden tulkinkäyttöoikeuden sekä yhteisön tulkattujen yleisötilaisuuksien myötä halu ja kiinnostus kirjoitustulkausta kohtaan alkoi kasvaa. Tähän asti tulkeille ei kuitenkaan ollut järjestetty minkäänlaista koulutusta, vaikka koulutetuille tulkeille olisi ollut kysyntää. Kuulonhuoltoliiton omissa kokouksissa ja koulustilaisuuksissa tulkkeina olivat toimineet liiton työntekijät, joiden toimenkuvaan tulkaaminen kuului, vaikkakin ilman siihen valmistavaa koulutusta. Liiton ulkopuolisia tilaisuuksia tulkkasivat usein palkattomat vapaaehtoiset, osallistujien läheiset tai ystävät. Vuoteen 1995 asti ainakin Lahdessa oli tulkkipulasta johtuen yleistä, että seurakunnan kuulovammaistyöntekijät tai diakonissat toimivat kirjoitus- tai huuliotulkkeina ilman alan koulutusta ja saamatta palkkaa. Asioimistilanteista selvittiin yleensä ilman tulkkia kirjoittamalla.

Vuonna 1986 Kuulonhuoltoliitto aloitti RAY:n myöntämän projektirahan turvin tulkkien kouluttamisen kuuroutuneille ja vaikeasti huonokuuloisille. Koulutuksen jälkeen kuuroutuneiden tulkin tulisi hallita tulkkkaus konekirjoituksella, MHS-menetelmällä, sormiaakkosviestinnällä, viitotulla puheella ja käsin selkeästi kirjoittaen. Ennen koulutukseen hakeutumista näistä piti hallita kaksi menetelmää.

(Laurén 1986a.) Lisäksi tulkin huulion piti olla ymmärrettävä. Kurssi alkoi viikonlopun mittaisella orientaatio-osuudella, jossa arvioitiin osallistujien soveltuvuutta koulutukseen. Sitä seurasi viikon mittainen kontaktiopetusjakso, jonka jälkeen harjoiteltiin tulkkausta aidoissa tilanteissa palkkaa saavina tulkkeina. Harjoittelujakson jälkeen oli vielä kaksi koulutusosaa ja niiden välillä toinen harjoittelu-aika. (Laurén 1986a.) Kokonaisuudessaan koulutuksen kesto oli noin 110 tuntia (Latva-Koivisto 1987).

Toinen samanlainen kurssi aloitettiin vuoden 1987 huhtikuussa. Kurssien toiset ja kolmannet kontaktijaksot pidettiin samaan aikaan, kesinä 1988 ja 1989. Yhteensä näiden kahden moniosaisen koulutuksen jälkeen koulutettuja vaikeasti huonokuuloisten ja kuuroutuneiden tulkkeja, mukaan lukien kouluttajat, oli 10. Kolmatta kurssia ei järjestetty, sillä vuonna 1989 alkoi ammatillinen kolmivuotinen kuulovammaisten tulkkikoulutus Kuopiossa Pohjois-Savon Opistossa ja Turun kristillisessä opistoissa. Koulutuksesta valmistuneet pätevöityivät kuuroutuneiden, kuurojen ja kuurosokeiden tulkeiksi ja hallitsivat monia kommunikointimenetelmiä. (Sara-Aho 1989.) Koulutetut tulkit vaikuttivat vahvasti kuuroutuneiden ja vaikeasti huonokuuloisten elämään. Heidän ei enää tarvinnut turvautua läheistensä apuun, ja ammattitulkin välityksellä asioiden hoitamisesta itsenäisesti tuli mahdollista. (Laurén 1986a.) Koska koulutettuja tulkkeja oli kuitenkin vielä vähän, vapaaehtoisten tulkkien käyttö jatkui ammattitulkkien rinnalla.

1989 Kuulonhuoltoliitto järjesti vielä yhden kirjoitustulkkaukseen liittyvän koulutuksen, kun Velotype-näppäimistön kehittäjä Nico Berkelmans tuli Valkealle Tallolle opettamaan Velotypen käyttöä neljälle suomalaiselle kuulovammaisten tulkille (Laurén 2016a). Velotype on tietokoneeseen liitettävä erityinen näppäimistö, jolla on mahdollista kirjoittaa tavu kerrallaan. Näppäimistön vasemmalla puolella ovat tavujen alkukonsonantit, oikealla loppukonsonantit, ja keskellä vokaalit, joita näppäillään peukaloilla. Menetelmällä on mahdollista kirjoittaa lähes puheen nopeudella, 950 merkkiä minuutissa, kun tavallisella näppäimistöllä yltää noin 350 merkkiin. (Pihlmaa 1989.) Velotypeä käytettiin tulkkaukseen 90-luvun alkuvuosina, ja kokemukset sen käytöstä olivat yleisesti ottaen hyviä. Siitä kuitenkin luovuttiin sen äänekkyden vuoksi. (Hoppula 2002, 46–47.) Myös puhenopeudella tuotettavan tekstin lukemiseen liittyi ongelmia; asiakkaat eivät

ehtineet nostaa katsettaan ruudusta tai välttämättä edes lukea tekstiä pieneltä ruudulta, ennen kuin se oli jo kadonnut.

6 1990-LUKU: KIRJOITUSTULKKIKOULUTUS AKTIVOITUU

6.1 Kamppailu tulkkipulaa vastaan

Tulkkipalvelulain myötä syntynyt tulkkipula jatkui 90-luvulle tultaessa. Vuonna 1990 Kuulonhuoltoliiton tekemän selvityksen mukaan 60 % kuuroutuneista olisi halunnut käyttää tulkkipalvelua, mutta todellisuudessa vain kolmannes vastaajista käytti. Suosituin tulkkausmenetelmä oli viitottu puhe ja toiseksi suosituin kirjoitustulkkkaus. Suurimmat syyt tulkin käytön vähyyteen olivat se, että tulkkeja oli vaikeaa tavoittaa ja se, että palvelu piti tilata jopa viikkoja etukäteen. 1990-luvulla tulkkauksen järjestämisestä oli vastuussa asiakkaan asuinkunta, ja siksi palveluissa oli alueellisia eroja. Kaikki käyttäjät eivät tieneet asuinalueensa tulkeista, tai heidän alueensa tulkit eivät hallinneet kuuroutuneille tulkkauksen menetelmiä. Keskimäärin kuuroutuneet saivat kunnissa tulkkausta 120 tuntia vuodessa, eli silloisen lain määrittelemän enimmäismäärän. Tarve olisi kuitenkin ollut jopa 250 tuntiin vuodessa, sillä yksilölliset erot olivat suuria. (Pöllänen-Kauppinen 1990; Kuuloviesti 1990.) Tulkkipula vain syveni, kun tulkkauslaitteiden teknisen kehityksen myötä myös huonokuuloiset alkoivat kiinnostua kirjoitustulkkipalvelusta. Uudet laitteet olivat hiljaisempia, eivätkä siten häirinneet kuuntelua kuten vanhemmat laitteet.

Kun Viittomakielialan Osuuskunta Via perustettiin 90-luvun alussa, se oli ensimmäinen yritys, joka palkkasi täysipäiväisen kirjoitustulkin. 1991 vaikeasti kuulovammaisten tulkkeja oli koko maassa yli 400, joista noin 100 toimi aktiivisesti - heistä vain 10 oli virassa toimivia tulkkeja, ja 35 täysipäiväisiä opiskelutulkkeja. Tulkkipalvelu perustui pääasiassa freelancereihin, joilla oli päivätyö. Työn epävarmuus ja työoikeudelliseen asemaan liittyvät epäselvyydet eivät houkuttelleet uusia tulkkeja. Kuulonhuoltoliiton tulkkipalvelutyöryhmä luovutti ministeri Tuulikki Hämäläiselle muistion, jossa asetettiin tavoitteeksi nostaa päätoimisten vaikeasti kuulovammaisten tulkkien määrä kymmenestä 125:een vuo-

den 1994 alkuun mennessä. (Pihlamma 1991.) Myös kirjoitustulkkauksen käytännön järjestelyt puhuttivat; vuonna 1992 tulkit saivat ohjeistuksen, jonka mukaan kirjoitustulkkauksessa syntyvää materiaalia ei tarvinnut antaa asiakkaalle. Käytössä oli sellaisia tulkkauslaitteita, jotka tulostivat kirjoitettua tekstiä automaattisesti. Ohjeistus kuumensi tunteita kuuroutuneiden neuvottelupäivillä, sillä monet kuuroutuneet olisivat halunneet materiaalin itselleen. (Sillanpää 1992; Laurén & Vivolin-Karén 1992.)

6.2 Hallinnollisia muutoksia ja koulutuksen paluu

Jo vuonna 1987 säädetty tulkkipalvelulaki (380/1987) astui kaikilta osin voimaan vihdoin vuonna 1994. Laki siirsi tulkkipalvelujen järjestämisvastuun valtiolta kunnille, ja siten velvoitti niitä järjestämään tulkkipalveluja niitä tarvitseville vaikeavammaisille henkilöille. (Salmi & Laakso 2005, 284; Heiskanen 2000, 25.) Vuonna 1993 Sosiaalihuollon muuttua Stakesiksi tulkki- ja kääntötoimien ylläpito siirtyi järjestöille. Käytännössä nämä järjestöt olivat vuonna 1990 perustetun Tulkki- ja kääntötoiminnan yhteistyöryhmän järjestöt: Kuurojen Liitto ry, Kuulonhuoltoliitto ry, Suomen Kuurosokeat ry sekä Suomen Viittomakielen Tulkit ry. (Thuren 2011, 31–32.) Tähän uuteen tulkki- ja kääntötoimintaan sai konekirjoitus-merkinnän vain, jos lyöntinopeus oli vähintään 8000 merkkiä puolesta tunnissa. Kirjoitusnopeus oli testattava Kuulonhuoltoliiton järjestämässä kokeessa, joka perustui kuuntelemaan ja kesti 10 minuuttia. Koe maksoi 150 markkaa ja siitä sai erillisen todistuksen. (Kuuloviesti 1994; Kuuloviesti 1995.)

Vuosien 1986 ja -87 koulutusten jälkeen tulkkipula ei lievittänyt toivotulla tavalla. Turun ja Kuopion kolmivuotisista opintotason koulutuksista ei valmistunutkaan suuria määriä kirjoitustulkkeja, sillä opinnoista vain murto-osa sisälsi opetusta kirjoitustulkkauksesta. Jos opiskelija ei osannut kymmensormijärjestelmää tai nopeaa kirjoitustyyliä ennen koulutukseen hakeutumista, ei hän ehtinyt sitä opintojen aikana oppia. Vastoin odotuksia koulutuksesta valmistui vain muutamia kirjoitustulkkeja. Koulutettujen tulkkien vähäisestä määrästä johtuen myös ei-viralliset tulkit tekivät kirjoitustulkaustoimeksiantoja. Helpottaakseen jatkuvaa tulkkipulaa Kuulonhuoltoliitto alkoi vuonna 1995 markkinoida uutta kirjoitustulkkia Kurssia. Markkinointi tapahtui kuitenkin lähinnä vain liiton sisällä, eikä

kurssille saatu tarpeeksi osallistujia. Liitto päätti lykätä kurssin järjestämistä seuraavaan vuoteen.

Kuulonhuoltoliiton ensimmäinen kirjoitustulkkipkurssi toteutui kesällä 1996 Valkealla Talolla Helsingissä. Pääsyvaatimuksena oli kirjoitustulkkaukseen vaadittava minimikirjoitusnopeus eli 8000 merkkiä puolessa tunnissa. Kurssi oli kolmen opintoviikon laajuinen, eli vastasi noin 120 tuntia opiskelijan työpanosta. Kurssi alkoi reilun viikon mittaisella kontaktijaksolla Helsingissä. (Laurén 2002, 11–12; Opetushallitus 2016.) Ennakkotehtäväksi ennen kurssin alkua luettiin tulkkausalaä käsittelevä teos, sillä suurin osa osallistujista tuli kuuloalan ulkopuolelta. Kontaktijakson aikana opiskeltiin tulkkauksen teoriaa sekä harjoiteltiin tulkkausta käytännössä, esimerkiksi luennon tulkkaamista, tulkin sijoittumista ja tulkkeen kirjoitusasua. (Laurén 2002, 11–12.) Vuoden 1996 kurssin jälkeen Kuulonhuoltoliitto järjesti kirjoitustulkkipkurssuja vuosittain 2000-luvun puoliväliin asti (Kuulonhuoltoliitto ry 2004). Paritulkkausta ja vuoronvaihtoa harjoiteltiin jo vuoden 1999 kurssilla. Tulkkauslaitteina olivat käytössä tietokoneet, mutta tulkiparilla oli usein vain yksi näppäimistö käytettävissään. Yksi tärkeä harjoittelunaihe oli siis näppäimistön antaminen tulkiparille siten, että tulkkeesta ei jää puuttumaan mitään. (Laurén 2002, 59.)

Kuva 4: Kirjoitustulkkausta kannettavalla tietokoneella 1990-luvun alussa.

Useimmat tietokoneet olivat vielä niin raskaita, ettei niitä kaikissa tilanteissa voinut käyttää. Kannettavat tietokoneet olivat hitaita ja harvinaisia (kuva 4). Liikkuviin tilanteisiin ei ollut vielä mitään välineitä. Eräs tulkki muistelee 90-luvun alun kannettavia tietokoneita:

”-- Nehän oli jotkut jumalattomat koneet kumminki! -- Oli yksi semmonen ”kannettava” tietokone - mikä tarkoitti että ”sen jakso kantaa” -tietokone!”

Siksi kurssilla harjoiteltiin tulkkaamista myös käsin kirjoittamalla esimerkiksi opastetuilla kierroksilla ympäri Valkeaa Taloa. Lisäksi opiskeltiin tulkin ammattietiikkaa. Etiikalla ei kuitenkaan vielä ollut kovin suurta painoarvoa. Kurssin kontaktijakson päätteeksi oli kirjallinen tentti sekä nopeuskoe, jotka piti läpäistä, että pääsisi suorittamaan harjoittelujaksoa. Harjoittelutilanteita oli haastavaa järjestää ammattitulkkien pienestä määrästä johtuen, joten ”harjoittelemineen” oli käytännössä oikeaa tulkkaamista oikeissa tilanteissa. Harjoittelujakson suoritettuaan läpäisi kurssin, ja pääsi tulkkikoulutusrekisteriin ja -luetteloon. Tulkkiluetteloon valmistuneen tulkkausmenetelmiksi kirjattiin konekirjoitus ja käsin kirjoitus ja asiakasryhmiksi kuuroutuneet ja huonokuuloiset. (Laurén 2002, 12.)

6.3 Vastavalmistuneiden tulkkien työelämä

Vuosina 1996 ja 1997 vastavalmistuneille kirjoitustulkeille oli tarjolla toimeksiantoja lähinnä kuuloalan yhdistyksillä ja kokouksissa. Tilauksia ei siis tullut kovin usein, ja monet niistä olivat ilta-aikaan. Vuonna 1997 tehdyn selvityksen mukaan Uudenmaan läänissä vain noin 60 prosentilla kuuroutuneista ja huonokuuloisista oli tulkkipalvelupäätös. He käyttivät tulkkipalvelua keskimäärin 19 tuntia vuodessa. Tulkinkäytön aste oli siis yleisesti alhainen, ja monet kuuroutuneet ja huonokuuloiset yrittivät selviytyä omin keinoin mahdollisimman pitkälle. Selvitykseen vastanneista vain 38 % käytti tulkkaus- ja kommunikaatiomenetelmänä kirjoitusta tulkkauslaitteilla, 44 % käytti käsin kirjoitusta. Puolet piti konekirjoitus-tulkkauksen tasoa hyvänä, loput kohtalaisena tai vaihtelevana. Tekstin ulkoasuun toivottiin muokattavuutta sekä joillekin tulkeille lisää nopeutta. Suurimmaksi vaikeudeksi liittyen tulkkipalvelun käyttöön vastaajat nimesivät yhä tulkkien puutteen. (Laurén & Rannikko-Nikkanen 1997.)

Koska suurin osa tulkeista toimi freelancereina, tuli heidän hoitaa kaikki kirjanpito itsensä. Toimeksiannon jälkeen laskuun tarvittiin asiakkaan allekirjoitus, ja laskusta piti lähettää kopio asiakkaan asuinkunnalle. Pikkuhiljaa kirjoitustulkkausta alettiin käyttää myös työpaikoilla ja harrastuksissa, kun tietoisuus tulkkauksesta alkoi levitä potentiaalisille käyttäjille. Tulkille työ oli melko rutiininomaista ja ennustettavaa, sillä asiakaskunta oli pieni ja tulkkaustoimeksiannot toistuvia tilaisuuksia. Asiakkaat saivat tilata tulkin kuhunkin tilaisuuteen suoraan tulkilta itseltään, mikä lisäsi tulkin työtehtävien toistuvuutta.

Kirjoitustulkikoulutuksessa käytettiin Valkean Talon tietokoneita, mutta monessa arkielämän tilanteessa tulkattiin edelleen tekstipuhelimella. Kannettavia tietokoneita oli lainattavissa vain muutamassa tulkikeskuksessa. Ainakin yhdellä yhdistyksellä oli vielä käytössä vanhanmallinen tekstipuhelin, jossa oli pieni ruutu ja noin 10 senttimetrin korkuinen näppäimistö. Yleensä tulkeilla ei ollut omia laitteita, vaan tulkkauslaitteet lainattiin Kuulonhuoltoliitolta tai yhdistykseltä. Eräs tulkki muistelee käyttämänsä tekstipuhelinta;

”Ergonomiasta ei voitu puhua hevonhuitulia. -- Siinä ei toiminut muistaakseni edes joku näppäin, ja sitä sai suurin piirtein hakata. Se oli järkyttävää!”

Esimerkiksi seminaaritoimeksiannoissa saattoi olla tietokone tulkin käytössä tulkkauslaitteeksi. Tulkin tehtävä oli ennen toimeksiantoa selvittää, oliko käytävissä tietokonetta, ja oliko tietokoneessa tulkkaukseen vaadittavat ohjelmat ja liitännät. Vuoden 1996 alussa tietokoneissa käytettiin Word Perfect -nimistä ohjelmaa, joka oli Wordin kaltainen tekstinkäsittelyohjelma. Lisäksi käytössä oli WordPad. Ainakin Kuopiossa käytettiin Word Perfect -ohjelmaa vielä 2002 (Sipilä 2002).

6.4 Tulkikeskusten rooli kasvaa

Tulkikeskuksia alettiin perustaa Suomeen 1980-luvun lopussa. Tätä ennen asiakkaan oli täytynyt tilata tulkkaus suoraan tulkilta itseltään. Se tarkoitti, että asiakas soitti eri tulkeille, kunnes löysi vapaan tulkin. Usein soittaja oli läheinen, tuttava tai kuurojentyöntekijä. Asiakas saattoi myös etsiä tulkkiuettelosta tulkkien osoitteet ja käydä itse heidän ovillaan, kunnes löysi vapaan tulkin - mikä

saattoi vaatia paljon aikaa ja matkustamista. Tilanteen hankaluuden vuoksi päätettiin perustaa alueellinen tulkkikeskus, josta asiakas voisi tilata tulkin keskitetysti. (Sosiaalhallitus 1985, 15–16; Nurminen & Türkmen 1998, 10–11.) Keskuksen perusti ja sitä ylläpiti kunta, kuntayhtymä, kuurojen yhdistys tai muu yhteisö (Pelkonen & Laurén 1994, 9). Vuoden 1996 lopussa Suomessa oli yhteensä 20 tulkkikeskusta, ja vuonna 1998 jo 22 (Nurminen & Türkmen 1998, 9). Koska keskuksia ei kuitenkaan ollut joka puolella Suomea, oli tulkkkaus edelleen mahdollista tilata suoraan tulkilta itseltään (Pelkonen & Laurén 1994, 9).

Samoihin aikoihin kun koulutetut tulkit aloittelivat alalla, alettiin kirjoitustulkkauslaitteita hankkia Helsingin ja Tampereen tulkkikeskuksiin. Käytännössä Kuulonhuoltoliiton kuuroutuneiden toimisto osti laitteet ja vuokrasi niitä kuukausihinnalla tulkkikeskuksille. Vuoden vuokrauksen jälkeen keskuksset olivat maksaneet laitteista niiden hankintahinnan verran, ja omistus siirtyi keskuksille. Tätä ennen tulkkauslaitteita oli ollut lähinnä kuuloyhdistyksillä. Sen kuitenkin katsottiin epätasa-arvoistavan niitä tulkkipalveluiden käyttäjiä, jotka eivät olleet yhdistyksen jäseniä. Tulkkien oli myös hankala harjoitella laitteiden käyttöä tulkkauksilanteita varten laitteiden ollessa yhdistyksellä. Tulkkikeskus oli virastoaikana auki, ja tulkeilla oli mahdollisuus tulla lainaamaan tarvitsemiaan laitteita - ellei tulkkikeskuksen tulkki ollut juuri itse tulkkaustoimeksiannolla. Useimmissa keskuksissa oli töissä yksi tai kaksi tulkkia. (Pelkonen & Laurén 1994, 9.)

Tilausten välitysten lisäksi tulkkikeskuksset huolehtivat, ettei samaan tilaisuuteen mennyt useampaa tulkkia, jotta päällekkäisyyksiltä vältyttiin. Toimeksiantoja alkoi olla enemmän, vaikka kesät olivat tulkeille edelleen hiljaista aikaa. Vuonna 1998 jotkin tulkkikeskuksset alkoivat hankkia kannettavia tietokoneita tulkkauslaitteiksi, joita tulkeilla oli mahdollisuus lainata toimeksiantoja varten. Ohjelmistona käytettiin WordPadiä. Tietokoneen ja silloisen analogisen television yhteen liittäminen oli kuitenkin hankalaa. Laitteiden väliin tarvittiin Averkey-muunnin, jotta tekstin sai näkymään television ruudulla. Muunnin oli lainattavissa tulkkikeskuksesta. Muuntimen liittämisen lisäksi televisiosta piti valita oikea kanava, ja kanavan numero riippui television mallista ja merkistä. Joskus asiakkaat osasivat neuvoa tulkkia, jos kyseessä oli sellainen tilaisuus, jossa tulkkeja kävi paljon. Tulkillla oli myös mahdollisuus soittaa Kuulonhuoltoliiton työntekijältä neuvo-

ja. Välillä laitteita ei saatu kytkettyä lainkaan, ja asiakas joutui seuraamaan tulkkausta suoraan tietokoneen ruudulta.

7 2000-LUKU: KIRJOITUSTULKKAUKSEN KULTA-AIKA ALKAA

7.1 Koulutuksesta huolimatta tulkkipula jatkuu

Vuonna 2000 Stakes julkaisi selvityksen kuulo- ja puhevammaisten tulkkipalveluista ja vammaispalvelulain toteutumisesta. Selvitys raportoi tulkkipalvelujen saatavuutta ja toimivuutta asiakkaiden näkökulmasta sekä välitysjärjestelmän toimivuutta. (Topo, Heiskanen, Rautavaara, Hannikainen-Ingman, Saarikalle & Tiilikainen 2000.) Sen mukaan lähes 60 %:lla vastanneista kuuroutuneista ja huonokuuloisista oli tulkkipalvelupäätös, ja heistä noin yksi kolmannes oli käyttänyt kirjoitustulkkia. Yleisimmin kirjoitustulkkia käytettiin terveydenhuollossa, opiskelussa sekä harrastuksissa ja vapaa-ajan vietossa. 60 % vastanneista olisi tarvinnut kirjoitustulkkia jonkin verran tai paljon useammin, kuin mitä oli palvelua nyt käyttänyt. Suurimpia syitä siihen, että asiakas ei ollut saanut tulkkia, olivat se, että kaikki tulkit olivat varattuja tai tilaus tehtiin liian myöhään. (Topo, Hannikainen-Ingman, Saarikalle & Tiilikainen 2000, 44–54.) Vuonna 2000 Suomessa tiedetään varmuudella toimineen ainakin 36 kirjoitustulkin (Laurén 2002, 56).

2000-luvun alussa monet tulkin työnkuvaan liittyvät asiat olivat epäselviä. Suurin osa tulkeista työskenteli freelancereina, jolloin asiakas oli tulkin virallinen työnantaja. Palkan kuitenkin maksoi asiakkaan kotikunta. Jos tulkki työskenteli useamman kunnan alueella, oli palkanmaksajia siis useita - jotka kaikki saattoivat maksaa oman budjettinsa ja aikataulunsa mukaan. Tulkkausalan yrityksiä alettiin perustaa 2000-luvun alkuvuosina. Yritykset huolehtivat tulkkiensa laskutuksesta ja palkanmaksusta, ja tulkkien työnkuva selkeytyi. Yritykset myös vaativat tulkin puolesta paritulkkausta sellaisiin tilaisuuksiin, joissa yksi tulkki olisi joutunut kohtuuttoman rasituksen alle. Myös jotkin tulkkikeskukset alkoivat vaatia paritulkkausta välittämiinsä tilauksiin, mutta kaikkialla se ei ollut mahdollista tulkkien vähäisen saatavuuden vuoksi. Tulkkipalvelun kysyntä ja tarjonta eivät kohdanneet; monet tulkit olisivat halunneet enemmän töitä, mutta samaan ai-

kaan toiset tulkit joutuivat työskentelemään yksin ja kuuroutuneet jäivät ilman tulkkia (Laurén 2002, 57–58). Myös vuonna 2005 Suomessa toimi vain noin 30–40 kirjoitustulkkia (Kääpä 2005).

7.2 Tekniikka nytkähtää eteenpäin

Vuonna 2004 kirjoitustulkkausvälineistö otti harppauksen eteenpäin, kun tulkkausalan yritys Omnivis Oy kehitti ja julkaisi KITU-kirjoitustulkkausohjelman. KITU oli ensimmäinen varta vasten kirjoitustulkkaukseen kehitetty tietokoneohjelma, ja siinä oli muun muassa ennustava tekstinsyöttö, pikanäppäimiä sekä helposti muokattava ulkoasu. Sen käyttö nopeutti kirjoitustulkausta huomattavasti Wordin käyttöön verrattuna. Ohjelma oli freelance-tulkeille maksuton, vakituisesti työskenteleville lisenssi maksoi pari sataa euroa. KITUa alettiin käyttää erityisesti pääkaupunkiseudulla. (Ohrankämmen 2008, 9-11.) 2000-luvun alussa monet tulkit hankkivat omia kannettavia tietokoneita, koska niiden hinta oli riittävän alhainen. Tulkkauslaitteiden lainaaminen yritykseltä tai tulkikeskuksesta oli kuitenkin yhä yleistä. Samaan aikaan kirjoitustulkaus alkoi yleistyä myös Kuulonhuoltoliiton ulkopuolisissa tilaisuuksissa; kirjoitustulkattua teatteria esitettiin esimerkiksi Hämeenlinnassa 2003 ja Pohjanmaalla 2005 (Pihlmaa 2003, 4; Ahonen 2005, 27).

7.3 Tulkkipalvelun kehittämisprojekti Tupu

Kuulonhuoltoliitto aloitti Tulkkipalvelun kehittämisprojekti Tupun vuonna 2004 vastauksena kuuroutuneiden ja huonokuuloisten vähäiseen tulkinkäyttöön. Raha-automaattiyhdistyksen rahoittaman projektin tavoitteena oli kehittää tulkkipalvelun laatua sekä lisätä sen käyttöä ja tietoa siitä, fokuksessa erityisesti kirjoitustulkaus. Projektiin sisältyi viisi osa-aluetta: etäkirjoitustulkauskokeilu, tulkin käytön koulutus, kirjoitustulkkien täydennyskoulutus, tutkimushanke kohdetekstin ymmärrettävyydestä sekä tulkkauksen etiikka. Yhteistyökumppaneina toimivat esimerkiksi Humanistinen ammattikorkeakoulu, Diakonia-ammattikorkeakoulu sekä Tampereen yliopiston Kieli- ja käännöstieteiden laitos. Projekti kesti vuoteen 2008. (Laurén & Kalela 2009, 3-4.)

Etäkirjoitustulkkauskoekielun puitteissa kokeiltiin etätulkkausta kahdella eri ohjelmalla, E-meeting-palvelulla sekä Skype'n kanssa toimivalla Tulkki-ohjelmalla. Etätulkkauksesta toivottiin ratkaisua tulkkipulaan. E-meeting-palveluun ei kuitenkaan oltu tyytyväisiä, sillä tietokoneen palomuurit joko estivät sen toiminnan tai sitten yhteys oli niin hidas, että tulkkauksen viive kasvoi liian pitkäksi. Tulkki-ohjelma toimi paremmin, vaikka tulkki-ohjelman olikin hankalaa kuulla tulkattavaa lähdetekstiä. Molempien ohjelmien päätettiin tarvitsen jatkokehittelyä. (mt., 4-9.) Kirjoitustulkin käytön koulutusta ohjasivat vertaiskouluttajat, ja tavoitteena oli lisätä tietoa tulkkipalveluista ja tulkin käytöstä sellaisille henkilöille, jotka siitä hyötyisivät. Erityisesti tavoitteena oli lisätä tietoa kirjoitustulkkauksesta. Kaksipäiväisiä tulkinkäytön kursseja järjestettiin yhteensä 26 ympäri Suomea, ja niille osallistui yhteensä lähes 300 henkilöä. Osallistujien palaute kursseista oli hyvää. (mt., 10–12.)

Kirjoitustulkki-ohjelmien täydennyskoulutuksena järjestettiin kursseja englanniksi ja ruotsiksi tulkkaukseen (Laurén & Kalela 2009, 13–14). Tähän asti minkäänlaisia vierailu- tai kielillä tulkkauksen koulutusta ei ollut järjestetty, mutta tarve kieliä tulkkaukselle oli suuri (Kääpä 2004). Kirjoitustulkkaus - kielenä englanti - kurssi järjestettiin 15 op suuruisena vuonna 2005. Koulutus järjestettiin yhteistyössä Humanistisen ammattikorkeakoulun kanssa ja se toteutettiin Humakin Helsingin kampuksella. Koulutukseen osallistui kahdeksan henkilöä, ja siihen sisältyi sekä englannin kielen opiskelua että tulkkauksen harjoittelua englanniksi. Vastaava kurssi ruotsin kielestä järjestettiin vuonna 2006 yhteistyössä Diakoniammattikorkeakoulun kanssa. Koulutuksen laajuus oli 20 op, ja siihen osallistui 9 henkilöä. Koulutukseen kuului peruskoulutus kirjoitustulkkauksesta, ruotsin kieltä sekä tulkkauksen harjoittelua ruotsiksi. (Laurén & Kalela 2009, 13–14.) Koulutukset tulivat oikeaan aikaan. 2000-luvun puolivälissä viittomakielisten opiskelijoiden kiinnostus käyttää kirjoitustulkkausta kielten opinnoissaan alkoi kasvaa, kun tietoisuus kirjoitustulkkauksen mahdollisuudesta levisi (Pekkanheimo 2007, 64–65, 76–78).

Tutkimushanke kirjoitustulkkauksessa syntyvän kohdetekstin ymmärrettävyydestä tuotettiin yhteistyössä Tampereen yliopiston Kieli- ja käännöstieteiden laitoksen kanssa professori Liisa Tiittulan johdolla. Hankkeen aikana Tampereen yliopistosta valmistui yhteensä viisi kirjoitustulkkausta käsittelevää pro gra-

du -tutkielmaa, joiden aiheita esiteltiin alustavasti kirjoitustulkkausseminaarissa Valkeassa Talossa vuonna 2006. (Laurén & Kalela 2009, 14–15.) Sari Haatajan tutkielma käsitteli kirjoitusvirheiden korjaamisen merkitystä kirjoitustulkkauksessa (2008). Soile Mäkiranta tutki asiasisällön välittymistä kirjoitustulkkauksessa analysoimalla tunnin mittaiseen esitelmään toteutettua kirjoitustulkkausta. Tilaisuudessa tehtiin myös asiakastyytyväisyyskysely nimenomaisen esitelmän tulkkauksen pohjalta. (2006.) Virpi Salakarinen tutkielma aiheena olivat kirjoitustulkkauksen tulkkeen ja puheen eroavaisuudet (2008). Maija Tanhuamäki tutki kirjoitustulkkauksen laadun arviointia, laatukriteerejä ja mahdollisia tavoitteita (2008). Maria Ohrankämnen pro gradun aiheena oli kirjoitustulkkauksen viive ja KITU-ohjelman vaikutus viiveeseen (2008).

Tulkkipalvelun kehittämisprojekti Tupun merkitys kirjoitustulkkausosalalle oli valtava. Kirjoitustulkkausta oli maailmanlaajuisesti tutkittu vain vähän, ja Tupun yhteydessä tuotetut suomalaiset tutkimukset herättivät huomiota myös ulkomailla. (Laurén & Kalela 2009, 15.) Projektin loputtua vuonna 2009 Tampereen yliopistolla alkoi uusi nelivuotinen tutkimushanke. Hankkeessa tutkittiin kirjoitustulkkauksen prosessia, ymmärrettävyyttä ja teknologiaa, ja sen toteuttivat yhteistyönä Kieli- ja käännöstieteiden laitos sekä Tietojenkäsittelytieteen laitos. Hankkeen tarkoituksena oli kehittää uutta teknologiaa ja menetelmiä kirjoitustulkkauksen analysoimista ja tukemista varten. Rahoittajana toimi Suomen Akatemia. (Pihlmaa 2009; Tampereen yliopisto 2015a.) Tutkimushankkeessa kehitettiin Sprintanium-kirjoitustulkkausohjelma, joka mahdollisti muun muassa erilliset näkymät tulkille ja asiakkaalle, tulkkaamisen etänä, fontin ja taustan muokkaamisen sekä sen määrittämisen, tuleeko kirjoitus esiin sana- vai kirjan kerrallaan. Ohjelma oli ladattavissa ilmaiseksi. (Tiittula & Rähä 2013; Tampereen yliopisto 2015b.) Sprintanium koettiin kuitenkin monimutkaiseksi käyttää, eikä se siksi lopulta yleistynyt kirjoitustulkkauksessa (Loippo 2016).

7.4 Kehitys jatkuu Tupun jalanjäljissä

Viittomakielentulkkipäätös siirtyi ammattikorkeakouluihin vuonna 1998 (Salmi & Laakso 2005, 284). Humanistisessa ammattikorkeakoulussa koulutusta järjestettiin ensimmäiset vuodet vain Kuopiossa, kunnes 2001 tulkkipäätös alkoi

myös Helsingissä, Valkeassa Talossa. Näihin ensimmäisiin viittomakielentulkki-koulutuksiin ei sisältynyt lainkaan pakollisia kirjoitustulkkausopintoja. Kuuroutuneiden ja kuurosokeiden tulkkaus oli yksi neljästä suuntautumisopintojen vaihtoehdosta, laajuudeltaan 20 opintoviikkoa. (Laurén 2002, 11–12.) Luvu-vuonna 2002–2003 Humak tarjosi avoimen ammattikorkeakoulun opintoina vii-den opintoviikon mittaista kirjoitustulkki-koulutusta (Putkonen-Kankaanpää 2016). Kuulonhuoltoliitto jatkoi vuonna 1995 aloittamaansa kolmen opintoviikon laajuisen kirjoitustulkki-koulutuksen vuotuista järjestämistä vuoteen 2002. Poik-keuksena oli vuosi 2001, jolloin kurssia ei järjestetty. (Laurén 2002, 11–12.) Vuonna 2004 koulutus järjestettiin yhteistyössä Diakonia-ammattikorkeakoulun ja Rovala-Opiston kanssa (Kuulonhuoltoliitto ry 2004).

Vuonna 2007 kirjoitustulkki-koulutus siirtyi Kuulonhuoltoliitolta Humanistiseen ja Diakonia-ammattikorkeakouluun. Koulutuksen pituus kasvoi 5 opintoviikosta 20 opintopisteen laajuiseen avoimen ammattikorkeakoulun kurssiin, jonka järjesti Humak. Koulutuksen suorittaminen kesti noin 1,5 vuotta. (Kuuloviesti 2006b.) Koulutuksen olivat suunnitelleet yhteistyössä Kuurojen Liitto ry, Suomen Kuurosokeat ry, Kuuloliitto ry, Humanistinen ammattikorkeakoulu sekä Diakonia-ammattikorkeakoulu Tupu-projektin puitteissa. Koulutus antoi valmiudet toimia kirjoitustulkkiina huonokuuloisten ja kuuroutuneiden lisäksi myös viittomakielisille ja kuurosokeille henkilöille. (Laurén & Kalela 2009, 21.) Pääsyvaatimuksina oli-vat kirjoitusnopeus vähintään 6000 merkkiä puolessa tunnissa, hyvä suomen kielen taito, selkeä suullinen ilmaisu sekä hyvä kuulo. Koulutus sisälsi opetusta tulkkauksesta, asiakasryhmistä, opastuksesta, etiikasta ja kirjoitusnopeudesta. Opintojen päätteeksi järjestettiin ensimmäinen kirjoitustulkki-kien rekisterikoe. (Kuuloviesti 2006b.)

Vuonna 2009 koulutus muutettiin 30 opintopisteen erikoistumisopinnoiksi, jotka järjesti Humanistinen ammattikorkeakoulu (Laurén & Kalela 2009, 21). Opinnot oli mahdollista suorittaa monimuotototeutuksena virtuaalisen Moodle-alustan avulla. Samanlainen koulutus järjestettiin myös vuosina 2011, 2012 ja 2013. Vuonna 2014 koulutus muutettiin erikoistumisopinnoista osaksi tutkintoon johta-vaa koulutusta, eli jälleen avoimen ammattikorkeakoulun opinnoiksi. Koulutus jaettiin kahtia. 30 opintopisteen laajuinen opintokokonaisuus kohdennettiin niille, joilla ei ollut aiempaa tulkin koulutusta tai pätevyyttä. Niille, jotka olivat jo amma-

tiltaan viittomakielen tulkkeja, tarjottiin 10 opintopisteen laajuista koulutusta. Samanlainen kurssi järjestettiin myös 2015, ja sellainen on suunnitteilla seuraavan kerran vuodeksi 2017. Viittomakielentulkin opintojen opetussuunnitelma päivitettiin vuonna 2013, minkä myötä viiden opintopisteen laajuinen Johdatus kirjoitustulkkaukseen -opintojakso tuli pakolliseksi kaikille tutkintoa opiskeleville. Opetussuunnitelma on voimassa ainakin vuoteen 2018. (Putkonen-Kankaanpää 2016.)

Vuonna 2007 tapahtui myös yhteiskunnallisia muutoksia. Vuonna 2006 eduskunta hyväksyi budjettilain, jolla tulkkipalvelujen vähimmäistuntimäärä nostettiin 180 tuntiin vuodessa kuulovammaista käyttäjää kohti. Vanha enimmäismäärä oli 120 tuntia vuodessa. Kuulonäkövammaiset saivat 360 tuntia tulkausta vuodessa edellisen 240 tunnin sijaan. Budjetti tuli voimaan vuoden 2007 alussa. (Kuuloviesti 7/2006a; Laki vammaisten henkilöiden tulkkaukspalvelusta 133/2010, 6§.) Vuonna 2007 hallitus teki myös kehyspäätöksen tulkkipalvelujen siirtämisestä valtion rahoitusvastuulle. Näin asiakkaiden asuinkunnista riippuva eriarvoinen asema poistui, kun tulkkipalvelujen järjestäminen ei enää riippunut asiakkaan asuinkunnan taloustilanteesta. Uudistus toteutui vuonna 2009. (Kuuloviesti 2007b.)

7.5 Suomen kirjoitustulkit ry

Englannin- ja ruotsinkielisen tulkkikoulutuksen lisäksi vuonna 2007 järjestettiin kahden päivän mittainen koulutustilaisuus kuuroutuneille sekä tulkeille, jossa pohdittiin kirjoitustulkkausessa käytettäviä lyhenteitä. Lyhenneluetteloa ei kuitenkaan saatu koostettua, vaan sitä laatimaan päätettiin perustaa työryhmä. Sen sijaan koulutuksen yhteydessä 17.3.2007 perustettiin Suomen kirjoitustulkit ry. (Laurén & Kalela 2009, 13; Suomen kirjoitustulkit ry 2016.) Se on aatteellinen yhdistys, jonka tarkoituksena on toimia kirjoitustulkkien yhdyssiteenä sekä edistää kirjoitustulkkitoimintaa Suomessa (Suomen kirjoitustulkit ry 2016). Ensimmäiseksi puheenjohtajaksi nimitettiin Eva Salmela (Kuuloviesti 2007a). Suomen Viittomakielen Tulkit ry oli ajanut osin myös kirjoitustulkkien asioita, koska hekin toimivat tulkkausalalla, mutta oma yhdistys oli kirjoitustulkeille merkittävä.

Korkeakoulutasoisen tutkimuksen sekä oman yhdistyksen myötä kirjoitustulkkausalan arvostus alkoi kasvaa. Kirjoitustulkkaus alettiin nähdä yhä vahvemmin tulkkausena siinä missä kielten välinenkin tulkkaus. Tämä näkyi myös tulkkien arjessa, kun viittomakielentulkkit alkoivat nähdä kirjoitustulkkit kollegoinaan. Aiemmin kirjoitustulkkausta oli pidetty mekaanisena sihteerityönä verrattuna kielten väliseen viittomakielentulkkaukseen. Asenteet juontuivat luultavasti pitkälti viittomakielialan tilanteesta, sillä Suomen Viittomakielen Tulkit ry oli perustamisestaan lähtien, vuodesta 1982, tehnyt kovasti töitä viittomakielialan arvostuksen ja työolojen puolesta (SVT ry 2016). Kun viittomakielentulkkaukseenkaan haastavuutta ei oltu yhteiskunnallisella tasolla ymmärretty, ei kaikilla viittomakielentulkeilla riittänyt sympatiaa kielensisäiselle kirjoitustulkkaukselle. Viittomakielialan aseman parantumisen, kirjoitustulkkauksen tutkimuksen sekä Suomen kirjoitustulkkit ry:n perustamisen myötä asenteet alkoivat kuitenkin muuttua myös ruohonjuuritasolla.

8 2010-LUKU: TEKNIKKAA JA NÄKYVYYTTÄ

8.1 Vastaus länsirannikon tulkkipulaan: ruotsinkielinen koulutus

Vuoden 2006 ruotsinkielisen kirjoitustulkkipäätöksen jälkeen havahduttiin ruotsinkielisten tulkkien puutteeseen. Suomessa toimiva ruotsinkielinen kuuloalan järjestö Svenska Hörselförbundet r.f. alkoi selvittää mahdollisuutta uuden koulutuksen järjestämiseen, ja vuonna 2010 koulutus toteutui Axxell-oppilaitosorganisaatiossa läheisessä yhteistyössä järjestön ja Humanistisen ammattikorkeakoulun kanssa (Gröndahl 2016). Axxell on vuonna 2008 perustettu ruotsinkielistä toisen asteen koulutusta tarjoava oppilaitos, jolla on yhdeksän toimipistettä ympäri Suomen ruotsinkielistä rannikkoa (Axxell 2016). Myös kirjoitustulkkauskurssin opetusta järjestettiin monella eri paikkakunnalla. Opettajina toimivat eri alojen asiantuntijat, myös Svenska Hörselförbundetin ja Kuuloliiton edustajat. (Gröndahl 2016.)

Kurssin laajuus oli 20 opintoviikkoa, ja hakijoita koulutukseen oli yli 80. Heistä vain 16 läpäisi pääsykokeet, jotka olivat samanlaiset kuin suomenkieliseenkin

koulutukseen - vähintään 6000 merkin kirjoitusnopeus puolessa tunnissa sekä hyvä äidinkielen taito. Myös opetussuunnitelma, -sisällöt ja loppukoe noudattivat suomenkielistä toteutusta. Opintokokonaisuuksia olivat muun muassa tulkkaus, asiakaspalvelu ja ammatillisuus sekä harjoittelu. (Axxell 2010; Gröndahl 2016.) Osallistujista kaksi oli tehnyt kirjoitustulkausta aiemmin, muut olivat kuuloalan ulkopuolelta. Kurssilta valmistui 10 uutta kirjoitustulkkiä. Ruotsinkielisen kirjoitustulkkausten käyttöaste oli kuitenkin niin alhainen, ettei kaikille valmistuneille riittänyt töitä. Käyttövajeen takia uutta koulutusta vuoden 2010 jälkeen ei ole järjestetty. (Gröndahl 2016.)

8.2 Kela tulee kuvioihin

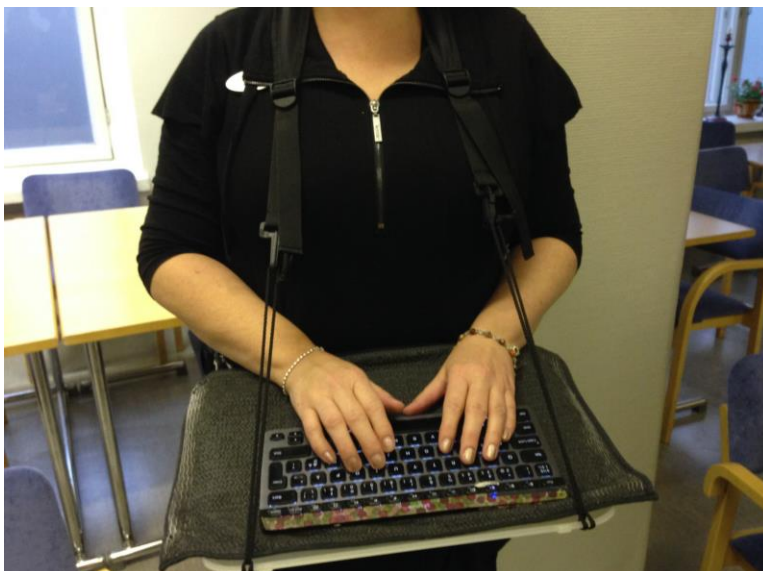
Tulkkausalalla myllättiin jälleen syyskuussa 2010, kun tulkkipalveluiden järjestämisvastuu siirtyi kunnilta Kansaneläkelaitos Kelalle. Muutoksella pyrittiin poistamaan asiakkaiden eriarvoisuus asuinkunnasta johtuen. Samalla Turkuun perustettiin Vammaisten tulkkauspalvelukeskus, VATU-keskus, jonka tehtäviin kuuluvat tulkkauspalveluiden byrokraattinen järjestäminen, välitystoiminnan koordinointi ja kustannusten korvaaminen. Käytännön välitystoimintaa alkoi hoitaa viisi alueellista välityskeskusta, eikä asiakkaiden ollut enää mahdollista tilata tulkkausta tulkilta itseltään. (Sarasma 2010; Ahonen 2010.) Tulkin saaminen kuitenkin helpottui. Tulkkien näkökulmasta työolot paranivat Kelan myötä, kun paritulkkausta alettiin suosia pitkissä tilauksissa aiempaa enemmän.

Kaikki ei kuitenkaan sujunut niin hyvin kuin piti. Kun ennen asiakas saattoi tilata tutun tulkin tekstiviestitse joka viikko samaan tilaisuuteen, nyt viestit kulkivat välityskeskuksen kautta. Asiakas tai tulkki ei pystynyt vaikuttamaan tilausten välitykseen, ja järjestelmä aiheutti paljon närää. Hetta Innala kirjoitti vuonna 2011, kuinka tulkit kokevat tasapainoilevansa Kelan ohjeiden, asiakkaiden toiveiden ja eettisten sääntöjen välillä (2011). Vuonna 2014 Kela ottaa välityksen hoitaakseen keskitetysti Vatu-keskukseen Turkuun, ja lakkautti alueelliset välityskeskukset (Kela 2014).

8.3 Tekniikan viimeisimmät tuulet

Tekniikka kehittyy jatkuvasti luoden kirjoitustulkkaukselle alati uusi mahdollisuuksia. Tällä hetkellä uusin, yleistymässä oleva tulkkausohjelma on hollantilaisien Wim Gerbecksin ja Sander Pasveerin kehittämä Text On Top. Text On Top on kirjoitustulkkausohjelma, joka mahdollistaa tulkkaamisen ilman, että tulkin täytyy istua asiakkaan vieressä. Langattomilla USB-porttiin liitettävillä radio- taajuuslähettimillä ja -vastaanottimilla asiakas tai asiakkaat voivat seurata tulkkausta omilta laitteiltaan, esimerkiksi älypuhelimesta tai tabletilta, samaan aikaan kun tulkki kirjoittaa tietokoneellaan huoneen toisella laidalla. Tulkkeen saa myös tekstityksen omaisesti esimerkiksi esitelmöitsijän dia-sarjan alareunaan. Ohjelmaan saa tallennettua lyhenteitä ja valmiita tekstinpätkiä, ja asiakas pystyy säätämään tekstin kokoa, väriä ja muita ominaisuuksia itse omiin tarpeisiinsa sopivaksi. Text On Top -ohjelmistoa myy Suomessa yksi jälleenmyyjä, ja sen hinta määräytyy haluttujen USB-tikkujen mukaan. (Pasveer 2015.)

Yhteen suurimmista kirjoitustulkkaukseen liittyvistä ongelmista, tulkin liikkuvuuteen tulkkauslaitteiden kanssa, kehitettiin ratkaisu ensimmäisen kerran loppuvuodesta 2009. Tällöin Kuuroutuneiden viikonlopun aikana Turussa kokeiltiin ensimmäistä kertaa valjastulkkausta. Valjastulkkauksessa tulkilla on mukanaan kannettava ”teline”, valjaat, jossa olevalle tasolle kannettava tietokone ja näppäimistö sijoitetaan. Valjaat päällään tulkki pystyy tulkkaamaan seisten tai liikkeessä, mikä ei ole ennen ollut mahdollista. Käyttökokemukset olivat hyviä. Valjaat avasivat sekä tulkille että asiakkaalle pääsyn sellaisiin tilanteisiin, joissa tulkkaaminen ei ole ennen ollut mahdollista. (Kivimäki 2012, 19.) Sittemmin valjaiden käyttö on yleistynyt vuosi vuodelta. Osa tulkeista rakentaa valjaansa itse, mutta maailman markkinoilla on myös valmiita malleja (kuva 5).

Kuva 5: Tulkin itse rakentamat kirjoitustulkkausvaljaat liikkuvaan tulkkaukseen.

8.4 Kirjoitustulkki muuttuvana ammattina

Kirjoitustulkkien määrä on lisääntynyt roimasti 1980-lukuun verrattuna. Vuonna 2011 kirjoitustulkkaukseen oikeutettuja tulkkeja oli Suomessa satoja (Heikkonen & Mihal 2011, 15). Vuonna 2016 arvioitu määrä on jo kolme ja puoli sataa (Laurén 2016b). Tulkeille se on tarkoittanut oman ammattitaidon jatkuvaa kehittämistä. Koska ammattilaisia on alalla yhä enemmän, tulee omien taitojen tasolla pitää huolta siitä, että töitä riittää juuri itselle. Samaan aikaan asiakkaita kiinnostaa tulkkauksen laatu aiempaa enemmän. Varsinkin niin sanotut ”hybriditulkit”, tulkit joilla on sekä viittomakielentulkin että kirjoitustulkin pätevyys, ovat monista asiakkaista tervetullut lisä alalle. Tulkkaukseen liittyvät työtehtävät ovat monipuolistuneet, kun kirjoitustulkkauksen käyttömäärä on kasvanut. Nykyään tulkatuissa tilaisuuksissa ei enää mennä tulkin ehdoilla, vaan tulkin tulee sopeutua tilaisuuden rytmiin. Myös vieraita kieliä on tilauksissa entistä enemmän. Yhä edelleenkin tilausten määrässä on vaihtelua ajankohdasta riippuen, ja joskus on hiljaisia kausia.

Kirjoitustulkin ammatti on kokenut monia muutoksia. Tulkin ammatinkuva on kaventunut freelancer-vuosista, kun tulkin ei enää tarvitse huolehtia itse esimerkiksi tilausten laskutuksesta tai vastaanottamisesta asiakkaalta. Työmuoto on kuitenkin jatkuvassa muutoksessa. Alkuaikojen freelancer-työntekijät pestautuivat ensin tulkikeskusten tulkilistoille, sitten tulkkausyritysten työntekijöiksi.

Nämä kuukausipalkkaiset työsuhteet ovat nykyään muuttuneet monissa paikoin tuntityösopimuksiksi. Myös uusia, muutaman hengen yrityksiä perustetaan paljon, ja monet tulkit toimivat yksityisyrittäjinä yhden hengen yrityksissään. Toisaalta yrittäjyyteen liittyy myös eettisiä ongelmia; kuka valvoo yrittäjän tulkkeen laatua, kun yrittäjällä ei ole esimiestä?

Alkuaikoina kirjoitustulkkausta käyttivät lähinnä kuuroutuneet oman yhteisönsä tilaisuuksissa. Nykyään kirjoitustulkkausta käytetään myös työpaikoilla, harrastuksissa ja terveydenhuollossa, ja käyttäjiksi on tullut myös äidinkieleltään viittomakielisiä asiakkaita. Paritulkkaukset on saanut uuden muodon, kun parina voivat toimia kirjoitustulkki ja viittomakielentulkki. Tämä järjestely on yleistynyt erityisesti toimeksiannoilla, joissa käytetään vieraita kieliä. Asiakkaat tilaavat tulkin kiireemmällä aikataululla, koska voivat luottaa siihen, että tilaukseen löytyy tulkki. Asiakkaalla on myös suurempi vaikutusvalta siihen, millaisia tulkkauksilaitteita käytetään - tarvitaanko tilanteessa liikkuvaa tulkkausta valjailla, ja onko teksti väriltään valkoista tai vaikkapa keltaista. Tekniikan suomat mahdollisuudet ovat lähes rajattomat. Tästä huolimatta monet potentiaaliset asiakkaat kainostelevat edelleen tulkkaukspalvelupäätöksen hakemista tai tulkin käyttöä. Varsinkin huonokuuloisilla nuorilla tulkin käyttö on vähäistä.

9 POHDINTA

9.1 Historiikin aineisto ja kattavuus

Koen koostaneeni kattavan historiikin kirjoitustulkkauksesta Suomessa. Halusin käsitellä historiaa kolmen pääteeman kautta joita olivat tekniikan ja ohjelmistojen kehitys, kirjoitustulkkauksen kehitys sekä kirjoitustulkkiopetuksen kehitys. Suunnittelin teemahaastattelurungot näiden pääteemojen pohjalta, ja käytin niitä apuna tutkiessani Kuuloviesti-lehden arkistoja. Teemahaastatteluista sain erityisesti tietoa kirjoitustulkkauksen käytännönjärjestelyistä ja tulkin arjesta. Haastattelemiani asiakkaat kertoivat, millaisiin tilaisuuksiin he olivat milloinkin tilanneet tulkin. He kuvailivat laitteita, ja tulkit osaltaan kertoivat esimerkiksi laitteiden yleisyydestä ja käytettävyydestä. Haastatteluiden tärkein anti olivat ko-

kemukset ja muistot, joita kirjoitustulkkaukseen liittyi - eivät päivämäärät tai henkilönimet. Yhteiskunnallista viitekehystä ja tarkkoja vuosilukuja hain lähdekirjallisuudesta.

Sain paljon uutta tietoa tekniikan ja ohjelmistojen kehityksestä. 1980-luvun alussa kirjoitustulkkaus tapahtui niillä välineillä mitä oli kulloinkin käytössä; käsin kirjoittaen paperille tai piirtoheitinkalvolle, tai tekstipuhelimella. Haastatteluissa sekä tulkit että asiakkaat muistelivat näitä aikoja mielellään. Kirjallisia lähteitä löysin runsaasti Kuuloviesti-lehden artikkeleista, joissa esiteltiin tätä uutta kirjoitustulkkausta (esimerkiksi Ojala 1982a; Ojala 1983; Pihlmaa 1989). Oli kuitenkin hankalaa selvittää käytettyjen laitteiden viralliset nimet ja yhdistää haastateltavien kertomuksia toisiinsa. Tietokoneajasta puhuttaessa moni tulkki muisti käytettyjen ohjelmistojen nimet tarkkaan, mutta asiakkaat eivät niitä tienneet. KITU-ohjelmasta oli haastattelumateriaalin lisäksi myös kirjallisia lähteitä (esimerkiksi Ohrankämmen 2008). Lähimmässä muistissa kaikilla haastateltavilla oli uusin kirjoitustulkkausohjelma Text On Top, josta sekä tulkit että asiakkaat olivat mielissään.

Toinen nimeämäni teema oli kirjoitustulkkausalan kehittyminen. Kirjoitustulkkausala on kokenut suuren muutoksen, kun verrataan 1980-luvun alun tilannetta ja nykypäivää. 80-luvun alussa kirjoitustulkkaus oli niin satunnaista ja valvomaton, että varsinaisesta ”kirjoitustulkkausala” voidaan tuskin puhua. Kirjoitustulkkausalan kehityksestä kysyttäessä haastattelemanasi asiakkaat nostivat esiin tulkkien kasvaneen määrän sekä ammattitaidon lisääntymisen. Tulkki on nykypäivänä paljon helpompi saada kuin menneinä vuosikymmeninä. Minua kiinnosti myös tulkkeen laadun kehitys, mutta sitä asiakkaiden oli hankalaa arvioida. Tulkit kertoivat varsinkin työtehtävien muuttumisesta, toimeksiantojen lisääntymisestä sekä tekniikan tuomista mahdollisuuksista. Tulkkierekisterin muutoksesta ja Tupu-projektista otin selvää kirjallisten lähteiden avulla (Kuuloviesti 1995; Laurén & Kalela 2009). Hybriditulkkeihin, joilla on sekä kirjoitustulkin että viittomakielentulkin pätevyys, sekä asiakkaat että tulkit suhtautuivat myönteisesti.

Kolmas teema oli kirjoitustulkki-koulutus. Koulutus oli ainoa aihe, josta en juurikaan keskustellut asiakkaiden kanssa haastattelutilanteessa. Haastattelemani

tulkeilla oli keskenään hyvin erilaisia koulutustaustoja, ja sitä kautta sain paljon tietoa eri vuosina järjestetyistä koulutuksista ja niiden sisällöistä. He arvioivat koulustaan osallistujan näkökulmasta, ja muistelivat muun muassa opiskelijamääriä ja opetussisältöjä. Otin yhteyttä eri oppilaitoksiin lisätietojen saamiseksi esimerkiksi opetussuunnitelmasta ja vuosiluvuista (Gröndahl 2016; Putkonen-Kankaanpää 2016).

9.2 Tutkimuskysymyksiin vastaaminen

Halusin opinnäytetyöni kautta kartoittaa paitsi kirjoitustulkkauksen historiaa Suomessa, myös sitä, kuinka luovasti tulkit ja tulkkipalvelun asiakkaat ovat keksineet uusia ratkaisuja toimimattomien tai vaillinaisten tulkkauvälineiden takia. Halusin myös tietää, kuinka nämä keksinnöt ovat vaikuttaneet kirjoitustulkkauksen käytännönjärjestelyihin ja kirjoitustulkkauksalaan. Tutkimuskysymykseni olivat:

- Kuinka tulkkien ja tulkkaukspalvelun käyttäjien luovuus on vaikuttanut kirjoitustulkkauksen käytännön toteutukseen?
- Kuinka tulkkien ja tulkkaukspalvelun käyttäjien luovuus on vaikuttanut kirjoitustulkkauksalan kehitykseen?

Kirjoitustulkkauksen historia vilisee esimerkkejä siitä, kuinka on sovellettu käytössä olevia välineitä jotta tilaisuudesta saataisiin kaikille saavutettava. Kirjoitustulkkauks on alun perin syntynyt tarpeeseen - että saadaan joku kirjoittamaan puhetta niille, jotka eivät sitä kuule. 1980-luvun alussa se oli piirtoheitinkalvoille kirjoittamista, vaikka virallista tulkkipalvelua huonokuuloisille ja kuuroutuneille ei vielä ollut. Tehtävään pyydettiin avuksi kuka milloinkin, sihteeri, kurssikeskuksen työntekijä tai vapaaehtoinen. Piirtoheitinkalvo oli paperiin verrattuna ylivoimainen idea, sillä sen avulla teksti oli mahdollista heijastaa koko yleisön luettavaksi. Materiaalikulut pysyivät pieninä, kun kalvot pestiin käytön jälkeen seuraavaa kertaa varten.

Piirtoheitintulkkaus oli kuitenkin hidasta ja kirjoittajalle raskasta. Seuraavat ideat haettiin Ruotsista, sillä siellä oli keksitty käyttää juuri markkinoille tullutta tekstipuhelinta tulkkaukseen. Tekstipuhelimella tulkkauksaminen oli nopeampaa, mutta

siitä ei saanut heijastettua tekstiä seinälle kuten piirtoheittimellä. Ratkaisuksi pienen näytön asettamalle ongelmalle Ruotsissa oli keksitty liittää tekstipuhelin televisioon. Nyt tulkkaus oli jälleen suuren yleisön saatavilla. Uusi haitta oli kuitenkin tulkkien ergonomia - joidenkin tekstipuhelinten näppäimistö oli hyvin huonosti suunniteltu, ja soveltui kirjoittamiseen kehnosti. Sen seurauksena keksittiin yhdistää tekstipuhelimeen erillinen näppäimistö, jolla kirjoittaminen sujui ergonomisemmin. Innovaatio tuli silloisen kirjoitustulkkausalan sisältä, koska tuotekehittelijöitä tai tutkijoita ei tämä pieni ja nuori ala kiinnostanut.

Historiikkaa koostaessani huomasin että kirjoitustulkkausalan luovimmat ratkaisut liittyvät siihen aikaan, kun laitteita oli huonosti saatavilla tai niiden käytettävyys oli hankala. Innovaatiot piirtoheittimestä tekstipuhelimeen, sen liittäminen televisioon sekä ulkoiseen näppäimistöön paransivat tulkkien ergonomiaa ja pienensivät työn kuormittavuutta. Tietokoneisiin siirryttäessä kerrattiin näitä samoja ideoita, ja keksittiin, kuinka tietokoneen saa liitettyä televisioon Averkey-muuntimella. Kun kirjoitustulkkauksen kuormittavuutta alettiin ymmärtää, alkoi myös paritulkkaus ja sen myötä vuoronvaihdon harjoittelu näppäimistön avulla. Tietokoneet toivat kehittyessään uusia mahdollisuuksia, ja siten luovuus työvälineiden kehittelyyn voimistui. Vuonna 2004 lanseerattiin ensimmäinen varta vasten kirjoitustulkkaukseen kehitetty tietokoneohjelma KITU - tulkeilta tulkeille. Kirjoitustulkit kehittivät itse ohjelman vastaamaan tarpeitaan, kun sellaista ei valmiiksi ollut.

Kirjoitustulkausta haluttiin käyttää yhä monipuolisemmissa tilanteissa, mutta tietokoneen käyttö asetti ongelmia. Vaikka kannettavan tietokoneen paikkaa pystyikin vaihtamaan helposti, tulkki tarvitsi työskentelyynsä aina pöydän ja tuolin. Ratkaisuna tulkit alkoivat rakennella valjaita, joiden avulla tulkkaminen onnistui myös seisten ja liikkeessä. Ilman tätä innovaatiota kirjoitustulkkaus olisi edelleen sidottu kokoushuoneisiin ja lääkärin vastaanotolle, jättäen asiakkaat ilman tulkausta museokierroksille ja kuntosalille.

Näiden esittelemieni innovaatioiden pohjalta on perusteellista esittää, että ilman tulkkien ja asiakkaiden poikkeuksellista ongelmanratkaisukykyä liittyen tulkkauksen toteutukseen kirjoitustulkkaus tuskin olisi yleistynyt tämän päivän mitakaavaan. Kyky innovoida uusia, toimivampia ja käyttäjäystävällisempiä ratkai-

suja on tehnyt kirjoitustulkkauksesta helpommin tuotettavaa ja käytettävää vuosi vuodelta. Alan pienuuden vuoksi on kohtuullista olettaa, että jos asiakakat ja tulkit eivät olisi innovoineet alalle uusia toimintatapoja, ei kukaan ulkopuolinenkaan toimija olisi sitä tehnyt. Ilman tätä luovuutta kirjoitustulkkausala olisi tuskin kehittynyt siihen pisteeseen, jossa se tänä vuonna on. Opinnäytetyöni vastasi siis tutkimuskysymyksiini oivallisesti.

9.3 Kirjoitustulkkausalan tulevaisuus?

Kirjoitustulkki ja asiakkaiden kekseliäisyys on vienyt kirjoitustulkkauksen pitkälle. On vaikeaa ennustaa, mihin matka jatkuu. Liikuteltavan kirjoitustulkkauksen mahdollisuudet ovat rajattomat, ja pian kirjoitustulkkaus onnistuu tietokoneella varmasti myös vesisateessa tai uimakoulussa. Jo nyt tulkkeen saa näkymään suoraan asiakkaan älypuhelimelle. Tarvitsisiko kirjoitustulkki tulevaisuudessa tietokonetta laisinkaan, jos teksti lähetettäisiin suoraan näppäimistöä asiakkaalle? Näppäimistökin voisi olla vain kevyt langaton levy, jonka painelusta ei kuuluisi pienintäkään ääntä. Kirjoitustulkkausohjelmiin on mahdollista tallettaa pitkiäkin tekstipätkiä ja lähes lukematon määrä sanoja, sillä kirjoittamisen hitaus on yksi kirjoitustulkkauksen ikuisista haittapuolista. Miten toimisi tulkkausohjelma, johon olisi valmiiksi syötetty kaikki maailman sanat, eikä tulkin tarvitsisi kirjoittaa kuin alkukirjaimia?

Kirjoitustulkkauksen hitauteen kehitellään jatkuvasti uusia ratkaisuja, suosituimpana niistä puheentunnistusohjelmat. Puheen muuttamista tekstiksi tietokoneohjelman avulla on odotettu jo 1980-luvulta lähtien. Yleensä ongelmaksi ovat muodostuneet suomen kielen sijapäätteet, sillä tietokoneelle pitää opettaa jokainen tunnistettava sana erikseen. Sijapäätteineen rajatunkin sanamäärän variaatioita on valtavasti. Myös erilaiset puhetavat ja yhteen sulautuvat sanat vaikeuttavat puheentunnistamista. (Peltonen 1987; Pihlmaa 1994.) Vielä nykyäänkin puheentunnistuksen avulla on vaikeaa tuottaa virheetöntä, luettavaa kieltä, ja ihmisen pitää korjaila tekstiä jälkikäteen (Kurimo 2016). Puheentunnistus olisi kuitenkin toimiessaan nopeampaa kuin puheen kirjoittaminen. Tulevaisuudessa kirjoitustulkin tehtävä voisikin olla oikolukea ja korjata koneen tuottamaa tekstiä sen kirjoittamisen sijaan, tai ehkä jopa puhua kuultua koneelle uu-

delleen selkeämmällä äänellä. Sitten jäisi ratkaistavaksi enää se, kuinka lukija pysyisi puhevauhtisen tekstin perässä.

LÄHTEET

- Ahonen, Erkki 2005. Kirjoitustulkattua kesäteatteria Pohjanmaalla. *Kuuloviesti* (70) 4/2005, 27.
- Ahonen, Erkki 2010. Uudistunut tulkkauspalvelu veti väkeä Oulussa. *Kuuloviesti* (75) 6/2010, 24-25.
- Ahonen, Sirkka 1998. Historiaton sukupolvi? Historian vastaanotto ja historiallisen identiteetin rakentuminen 1990-luvun nuorison keskuudessa. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Ahti, Helena & Lonka, Eila 2005. Huonokuuloisen lapsen puhekielen kehityksen tunteminen. Teoksessa: Eila Lonka & Anna-Maija Korpijaakko-Huuhka (toim.) *Kuulon ja kielen kun-toutus. Vuorovaikutuksesta kommunikointiin*. 2. painos. Helsingin yliopisto. *Palmenia-sarja*, 141–158.
- Axxell 2010. Läroplan 2010. Skrivtolkutbildning på svenska.
- Axxell 2016. Mikä Axxell on? Viitattu 25.4.2016. <http://www.axxell.fi/fi/om-axxell>
- Gröndahl, Carola 2016. Henkilökohtainen tiedonanto.
- Haataja, Sari 2008. Korjaaminen kirjoitustulkkauksessa. *Kieli- ja käännöstieteiden laitos*. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Heikkonen, Heidi & Mihal, Eilli-Maija 2011. Kuka naputtaa? Selvitys kirjoitustulkkauksen tilanteesta ja tulkeista. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Heiskanen, Marja-Liisa 2000. Tulkkipalvelujärjestelmän kehittyminen. Teoksessa *Topo, Päivi & Heiskanen, Marja-Liisa & Rautavaara, Aulikki & Hannikainen-Ingman, Katri & Saarikalle, Kristiina & Tiilikainen, Reetta* 2000. *Kuulo- ja puhevammaisten tulkkipalvelut. Vammaispalvelulain toteutuminen. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Raportteja 255*, 29–38.
- Hirsjärvi, Sirkka 2009a. Metodologiset ja teoreettiset lähtökohdat. Teoksessa *Sirkka Hirsjärvi, Pirkko Remes & Paula Sajavaara (toim.) Tutki ja kirjoita*. Helsinki:Tammi, 123–166.
- Hirsjärvi, Sirkka 2009b. Tutkimustyyppit ja aineistonkeruun perusmenetelmät. Teoksessa *Sirkka Hirsjärvi, Pirkko Remes & Paula Sajavaara (toim.) Tutki ja kirjoita*. Helsinki:Tammi, 191–220.
- Holm-Dalas, Ulla 1988. MHS - kuuroutuneiden kommunikaatiomenetelmä. *Kuuloviesti* (53) 5/1988, 12–13.
- Hoppula, Tellervo 2002. 20 vuotta toimintaa meille, jotka emme kuule pimeässä. Helsinki: Kuulonhuoltoliitto ry.
- Hyrkkänen, Markku 2008. Historian arvo ja viehäytys. Teoksessa *Kirsti Lempiäinen, Olli Lyötty & Merja Kinnunen (toim.) Tutkijan kirja*. Tampere: Vastapaino.
- Innala, Hetta 2011. Parannetaan tulkkauspalvelua yhdessä. *Kuuloviesti* (76) 1/2011, 29.
- Kaikkonen, Tarja 2016. *Kuuloviesti-lehdistä*. Email helmi.marttila@humak.edu 4.4.2016.

- Kalela, Jorma 2001. Historiantutkimus ja jokapäiväinen historia. Teoksessa Jorma Kalela & Ilari Lindroos (toim.) Jokapäiväinen historia. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura, 11–25.
- Kela 2014. Tiedotuskirje välityskeskustoiminnan muutoksista. Viitattu 25.4.2016.
<http://www.kela.fi/documents/10180/1169632/KUVA+Asiakastiedote+kela.fi-sivuille.pdf/bb93f7cd-d16b-4751-9d62-f5a2744323ee>
- Kivimäki, Tarja 2012. Valjastulkkkaus vapauttaa ulkomaailmaan. Kuuloviesti (77) 4/2012, 19.
- Kronlund, Lars 2005. Tekninen kuulonhuolto. Teoksessa Eila Lonka & Anna-Maija Korpijaakko-Huuhka (toim.) Kuulon ja kielen kuntoutus. Vuorovaikutuksesta kommunikointiin. 2. painos. Helsingin yliopisto. Palmenia-sarja, 323–352.
- Kurimo, Mikko 2016. Kielensisäisen tekstityksen kehittäminen -hanke. Kick off -tilaisuus. 5.2.2016. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Kuuloliitto ry 2009. Kuuloliiton historia vaiheittain. PDF-tiedosto. Viitattu 25.4.2016. <http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/organisaatio/historiaa/>
- Kuuloliitto ry 2016a. Historiaa. Viitattu 25.4.2016.
<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/organisaatio/historiaa/>
- Kuuloliitto ry 2016b. Kuuroutuneiden ja vaikeasti huonokuuloisten kurssi. Viitattu 25.4.2016. <http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/tapahtumat/?Class=11>
- Kuuloliitto ry 2016c. Sormiaakkosviestintä. Viitattu 25.4.2016.
<http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/kommunikaatio/kommunikaatiomenetelmat/sormiaakkosviestinta/>
- Kuuloliitto ry 2016d. Tulkkkaus sormiaakkosviestinnällä. Viitattu 25.4.2016.
<http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/tulkkkauspalvelut/tulkkkausmenetelmat/sormiaakkosviestinta/>
- Kuulonhuoltoliitto ry 2004. Vuosikertomus.
- Kuuloviesti 1981a. Tekstipuhelin tulee. (46) 3/1981, 19.
- Kuuloviesti 1981b. Tekstipuhelinpalvelua kokeillaan. (46) 11/1981, 45.
- Kuuloviesti 1984. Mikä on kuuroutuneiden tulkki? Kuuloviesti (49) 1/1984, 16.
- Kuuloviesti 1990. Tulkkipalveluja on vielä liian vaikea saada. Kuuloviesti (55) 10/1990, 4.
- Kuuloviesti 1994. Kirjoitustulkkauksen nopeuskoe. Kuuloviesti (59) 8/1994, 43.
- Kuuloviesti 1995. Tulkkirekisteri. Kuuloviesti (60) 4/1995, 35.
- Kuuloviesti 2006a. Lisää tulkkipalveluja. Kuuloviesti (71) 7/2006, 4.
- Kuuloviesti 2006b. Uusi kirjoitustulkkikoulutus käynnistyy. Kuuloviesti (71) 7/2006, 15.
- Kuuloviesti 2007a. Kirjoitustulkit perustivat yhdistyksen. Kuuloviesti (72) 3/2007, 33.
- Kuuloviesti 2007b. Tulkkipalvelut siirretään valtiolle. Kuuloviesti (72) 3/2007, 33.
- Kääpä, Katariina 2004. Tulkkikäytön koulutus käynnistyy alkuvuodesta. Kuuloviesti (69) 6/2004, 13.

- Kääpä, Katariina 2005. Etäkirjoitustulkkaus tuo apua kuuroutuneille ja vaikeasti huonokuuloisille. *Kuuloviesti* (70) 4/2005, 22–23.
- Lahtinen, Riitta 2006. Kuurosokeille tulkkaus - haasteellista ja vaihtelevaa. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) *Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä*. Helsinki: Finn Lectura, 182–198.
- Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 133/2010, 6 §.
- LapCI ry 2016. Vinkkipuhe. Cued Speech. Viitattu 25.4.2016.
<http://www.vinkkipuhe.fi/vinkkipuhe-ja-kommunikaat.html>
- Latva-Koivisto, Katja 1987. Kuulonhuoltoliitto kouluttajana. *Kuuloviesti* (52) 6-7/1987, 22–23.
- Laurén, Sirpa & Kalela, Esa 2009. Tulkkipalvelun kehittämisprojekti Tupu. 2004-2008. Loppuraportti. Kuuloliitto ry.
- Laurén, Sirpa & Rannikko-Nikkanen, Marita 1997. Tutkielma Uudenmaan läänin (kevät 1997) kuuroutuneiden ja vaikeasti huonokuuloisten tulkkipalvelun ja tulkkipalvelun käytöstä. Kuulevien viittomakielentulkki- ja -opettajien jatko- ja täydennyskoulutus. Pohjois-Savon Kansanopisto / Kuurojen kansanopisto.
- Laurén, Sirpa & Vivolin-Karen, Riitta 1992. Tekstitulkkausmateriaali - kenen omaisuutta? *Kuuloviesti* (57) 8/1992, 15.
- Laurén, Sirpa 1986a. Kuuroutuneiden tulkkipalvelu alkaa. *Kuuloviesti* (51) 4/1984.
- Laurén, Sirpa 1986b. Tulkkipalveluasiasia. *Kuuloviesti* (51) 6-7/1986, 46–47.
- Laurén, Sirpa 2002. Toimiiko kirjoitustulkkaus? Selvitys kirjoitustulkki-työstä ja koulutustarpeista. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Laurén, Sirpa 2006. Kielen sisäinen tulkkaus. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) *Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä*. Helsinki: Finn Lectura, 199–225.
- Laurén, Sirpa 2016a. Historiikki. Email helmi.marttila@humak.edu 21.4.2016.
- Laurén, Sirpa 2016b. Kitujen määrä. Email helmi.marttila@humak.edu 22.4.2016.
- Loippo, Riitta 2016. Sprintanium-ohjelma. Email helmi.marttila@humak.edu 4.4.2016.
- Lonka, Eila 2005. Huonokuuloisen aikuisen kommunikointitaitojen kuntoutus. Teoksessa Eila Lonka & Anna-Maija Korpijaakko-Huuhka (toim.) *Kuulon ja kielen kuntoutus. Vuorovaikutuksesta kommunikointiin*. 2. painos. Helsingin yliopisto. *Palmenia-sarja*, 283–304.
- Mäkiranta, Soile 2006. Asiasisällön välittyminen kirjoitustulkkauksessa. *Kieli- ja käänntieteen laitoksen julkaisu*, Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Nurminen, Pirjo & Türkmen, Virpi 1998. Tampereen tulkkipalvelun kehittäminen. Tutkielma viittomakielentulkki- ja -opintoja varten tulkki- ja täydennyskoulutuksessa 1998.

- Ohrankämmen, Maria 2008. Viive kirjoitustulkkauksessa. KITU-ohjelma kirjoitustulkin apuvälineenä. Kieli- ja käännöstieteiden laitos, Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Ojala, Risto 1982a. Monet viestintäkonstit kuuroutuneiden kuntoutuksessa. *Kuuloviesti* (47) 1/1982, 14–15.
- Ojala, Risto 1982b. Tulkkitoiminta liiton tilaisuuksissa. *Kuuloviesti* (47) 6-7/1982, 10–12.
- Ojala, Risto 1983. Vaasan vuosikokouksen viestintäjärjestelyistä. *Kuuloviesti* (48) 6-7/1983, 12–13.
- Opetushallitus 2016. Koulutusnetti. Sanasto. Viitattu 25.4.2016. <http://www02.oph.fi/koulutusoppaat/Staattiset/sanasto.html>
- Pasveer, Sander 2015. Text On Top. Powerpoint-diasarja. Suom. Tiina Tanner.
- Pekanheimo, Eeva 2007. Englannin kielen opetustilanteiden tulkkaaminen viittomakielisille opiskelijoille. Englannin kielen laitos. Turun yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Pelkonen, Minna & Laurén, Sirpa 1994. Tulkkipalveluopas. Helsinki: Kuulonhuoltoliitto Ry.
- Peltonen, Kristiina 1987. Puheen nopeudella tapahtuva puheen muuntaminen kirjoitetuksi tekstiksi. *Kuuloviesti* (52) 1/1987, 13–14.
- Pihlmaa, Sinikka 1989. Tavuja ja sanoja luettaviksi puheen nopeudella. *Kuuloviesti* (54) 12/1989, 6-7.
- Pihlmaa, Sinikka 1991. Vaikeasti kuulovammaiset tarvitsevat lisää tulkkeja. *Kuuloviesti* (56) 1/1991, 4.
- Pihlmaa, Sinikka 1994. Puheesta tekstiä. *Kuuloviesti* (59) 5/1994, 20–21.
- Pihlmaa, Sinikka 2003. Kirjoitustulkkaus teatterissa. *Kuuloviesti* (68) 7-8/2003, 4.
- Pihlmaa, Sinikka 2009. Kirjoitustulkausta tutkitaan monitieteellisesti. *Kuuloviesti* (74) 4/2009, 20–22.
- Putkonen-Kankaanpää, Hanna 2016. Henkilökohtainen tiedonanto.
- Pöllänen-Kauppinen, Liisa 1983. Mitä erityisjärjestelyjä kuuroutunut jäsen odottaa yhdistykseltä. *Kuuloviesti* (48) 1/1983, 12–13.
- Pöllänen-Kauppinen, Liisa 1990. Kartoitus kuuroutuneiden tulkkipalvelun käytöstä. Kuulonhuoltoliitto ry.
- Salakari, Virpi 2008. Miten kirjoitustulkkauksessa syntyvä tulke eroaa puheesta ja miksi? Kieli- ja käännöstieteiden laitos, Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Salmi, Eeva & Laakso, Mikko 2005. Maahan lämpimään. Suomen viittomakielisten historia. Kuurojen Liitto: Helsinki.
- Sara-Aho, Pirjo 1989. Kuuroutuneiden tulkkipäätöstä ja kommunikointimenetelmiä kehitetään. *Kuuloviesti* (54) 9/1989, 7.
- Saraso, Pamela 2010. Tulkkauspalvelu yhdenmukaistuu. *Kuuloviesti* (75) 1/2010, 20–21.

- Sillanpää, Antti 1992. Kuulovammaisella oikeus tekstitulkkauksen materiaaliin! *Kuuloviesti* (57) 6/1992, 13.
- Sipilä, Hilikka 2002. Jumalanpalvelus tekstitulkkauksena. *Kirkko ja koti* (89) 3/2002.
- Sosiaalihalitus 1985. Kuurojen ja kuurosokeiden tulkkipalvelut. *Yleiskirje A* 14/1985/ku.
- Suomen kirjoitustulkit ry. Tervetuloa vaikuttamaan kirjoitustulkkaukseen Suomessa! Viitattu 25.4.2016. <http://www.suomenkirjoitustulkit.net/>
- Suomen Viittomakielen Tulkit ry. Historiaa. Viitattu 25.4.2016. <http://tulkit.net/svt-ry/historiaa>
- Tampereen yliopisto 2015a. Kirjoitustulkkauksen prosessina, tulkkeen ymmärrettävyys ja sen parantaminen. Viitattu 25.4.2016. <http://www.sis.uta.fi/~csolsp/speechtext/>
- Tampereen yliopisto 2015b. Kirjoitustulkkauksen prosessina, tulkkeen ymmärrettävyys ja sen parantaminen. *Sprintanium Ohje*. Viitattu 25.4.2016. <http://www.sis.uta.fi/~csolsp/speechtext/manual.php>
- Tanhuamäki, Maija & Tiittula, Liisa 2010. Tulkkauksen kautta yhdenvertaisuuteen. Kirjoitustulkkausten haasteet tasavertaiselle viestinnälle. Teoksessa Marjut Johansson, Pirkko Nuolijärvi & Riitta Pyykkö (toim.) *Kieli työssä. Asiantuntijatyön kielelliset käytännöt*. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura, 190–217.
- Tanhuamäki, Maija 2008. Kirjoitustulkkauksen laadun arviointi laatukriteerien avulla. *Kieli- ja käännöstieteiden laitos*. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Thuren, Virpi 2011. ”Lupa tulkata” : Tulkkien auktorisoinnista ja rekisteröinnistä. *Humanistinen ammattikorkeakoulu: opinnäytetyö YAMK*.
- Tiittula, Liisa & Räihä, Kari-Jouko 2013. *SpeechText Report*.
- Tiittula, Liisa 2010. Miten kirjoitustulkkauksen välittää puheen affektiviisuutta? Teoksessa Niina Nissilä, Nestori Siponkoski (toim.) *Kieli ja tunteet*. Vaasan yliopiston käännösteorian, ammattikielten ja monikielisyyden tutkijaryhmän julkaisut. VAKKI Symposium XXX. Viitattu 25.4.2016. http://www.vakki.net/publications/2010/VAKKI2010_Tiittula.pdf
- Topo, Päivi & Hannikainen-Ingman, Katri & Saarikalle, Kristiina & Tiilikainen, Reetta 2000. Kuuroutuneet ja vaikeasti huonokuuloiset tulkkipalvelun käyttäjinä. Teoksessa Topo, Päivi & Heiskanen, Marja-Liisa & Rautavaara, Aulikki & Hannikainen-Ingman, Katri & Saarikalle, Kristiina & Tiilikainen, Reetta 2000. *Kuulo- ja puhevammaisten tulkkipalvelut. Vammais-palvelulain toteutuminen. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Raportteja* 255, 41–54.
- Topo, Päivi & Heiskanen, Marja-Liisa & Rautavaara, Aulikki & Hannikainen-Ingman, Katri & Saarikalle, Kristiina & Tiilikainen, Reetta 2000. *Kuulo- ja puhevammaisten tulkkipalvelut. Vammais-palvelulain toteutuminen. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Raportteja* 255.
- Välimaa, Taina & Rimmanen, Satu 2005. Kuuroutuneen aikuisen kuntoutusratkaisut. Teoksessa Eila Lonka & Anna-Maija Korpjaakko-Huuhka (toim.) *Kuu-*

lon ja kielen kuntoutus. Vuorovaikutuksesta kommunikointiin. 2. painos. Helsingin yliopisto. Palmenia-sarja, 305–324.

Ylikangas, Heikki 2015. Mitä on historia ja millaista sen tutkiminen. Helsinki: Art House.

LIITTEET

LIITE 1: Haastattelukutsu

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Hei!

Olen neljännen vuoden viittomakielen tulkkipöytäkirjantekijä Humanistisesta Ammattikorkeakoulusta Helsingistä. Teen opinnäytetyötä, jonka aiheena on kirjoitustulkkauksen historia Suomessa. Työn tilaaja on Suomen kirjoitustulkki Ry. Kerään materiaalia opinnäytetyötäni varten haastattelin. Haastattelen kolmea tulkkiä ja kolmea tulkkauspalvelun käyttäjää kirjoitustulkkauksen kehityksestä. Sain Sirpa Laurenilta yhteystietosi ja kuulin, että olisit halukas haastateltavaksi. Pitäähän tämä paikkansa?

Haastattelun aiheet ovat kirjoitustulkkaukseen käytettävän tekniikan ja ohjelmistojen kehittyminen, kirjoitustulkkausalan kehittyminen sekä kirjoitustulkki-koulutuksen kehittyminen 1980-luvulta nykypäivään. Pääpainopiste on kehityksellä vuoden 1996 jälkeen, kirjoitustulkki-koulutuksen alettua. Haluaisin toteuttaa haastattelut viikkojen 44-51 aikana, eli aikavälillä 26.10.-20.12. Haastatteluun kannattaa varata aikaa noin kaksi tuntia, ja se videokuvataan materiaalin helpompaa käsittelyä varten. Videomateriaali on vain minun ja tarvittaessa ohjaavan opettajan, Hanna Putkonen-Kankaanpään käytössä.

Haastattelupaikkana voi toimia esimerkiksi Valkea Talo, työpaikkasi tai vaikka kotisi. Kysymykset voidaan esittää suomeksi, suomalaisella viittomakielellä, viitotulla puheella tai kirjoittaen. Luultavasti yksi haastattelukerta riittää, mutta tarvittaessa voimme tavata myös useamman kerran. Haastatteluun ei tarvitse valmistautua, mutta halutessasi voit toimittaa muutamia pääkysymyksiä etukäteen. Haastateltavien henkilöllisyys voidaan häivyttää lopullisesta opinnäytetyöstä.

Otathan pikaisesti yhteyttä ja kerrot, millainen haastatteluajankohta sinulle kävisi!

Ystävällisin terveisin

Helmi Marttila

helmi.marttila@humak.edu

040 [redacted]

10.10.2015

LIITE 2: Lupa haastattelumateriaalin käyttöön

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Lupa haastattelumateriaalin käyttöön

Annan luvan Humanistisen Ammattikorkeakoulun viittomakielentutkijapiskelijälle Helmi Marttilalle nauhoittaa haastattelun marras-joulukuussa vuonna 2015. Materiaalia saa käyttää seuraavin ehdoin.

Nauhoitetta saa

kyllä ei

_____ käyttää tutkimusaineistona Helmi Marttilan opinnäytetyössä
_____ käyttää tutkimustarkoituksiin mahdollisissa ja kotutkimuksissa

Nauhoitteesta saa käyttää tekstiksi muutettuja katkelmia

kyllä ei

_____ opinnäytetyössä
_____ opinnäytetyöhön liittyvissä seminaareissa

_____ Haluan esiintyä tutkimuksessa nimettömänä siten, että henkilöllisyyteni
(kyllä) häilytetään valmiista tutkimuksesta ja mahdollisista katkelmista.

_____, 2015

(paikka)

(allekirjoitus)

(nimenselvitys)

LIITE 3: Haastattelurunko valmistautumisen tueksi: tulkit

Humanistinen Ammattikorkeakoulu

Helmi Marttila 11/2015

Haastattelurunko valmistautumisen tueksi: tulkit

- Aiempi koulutus- ja uratausta, kuinka kiinnostus kirjoitustulkkaukseen heräsi?
- Kirjoitustulkikoulutuksesi
 - milloin, kuinka pitkä, kenen järjestämä?
 - millainen (sisältö)?
- Työskentely
 - työtilanne
 - tilausten luonne ja määrä
 - asiakkaat
 - välitys
- Tulkkauslaitteet
 - millaisia laitteita olet käyttänyt / mistä olet kuullut?
 - millaisia (tietokone)ohjelmia olet käyttänyt?
- Kirjoitustulkkausalan kehitys
 - kuinka ala on muuttunut?
 - Suomen kirjoitustulkit Ry:n perustaminen 2007
 - tulevaisuuden suuntia?

LIITE 4: Haastattelurunko valmistautumisen tueksi: asiakkaat

Humanistinen Ammattikorkeakoulu

Helmi Marttila 11/2015

Haastattelurunko valmistautumisen tueksi: asiakkaat

- Kuinka kuulet ja milloin kuulosi on vakiintunut tälle tasolle?
- Tulkkauspalvelut
 - kuinka kauan olet käyttänyt, ja millä tavoilla (MHS/viitottu puhe/kirjoitustulkkkaus)?
 - millaisissa tilanteissa, kuinka usein?
- Kirjoitustulkkkaus
 - miten ja milloin kuudit mahdollisuudesta
 - millaisissa tilanteissa, kuinka usein?
 - tulkin tilaaminen ja saaminen
 - tulkkauksen sujuvuus ja ongelmat
 - tulkkaukseen käytetyt laitteet ja tulkkaustratkaisut
- Alalla tapahtunut kehitys
 - tulkkien saatavuus
 - tulkkauksen laatu
 - tulevaisuuden näkymiä